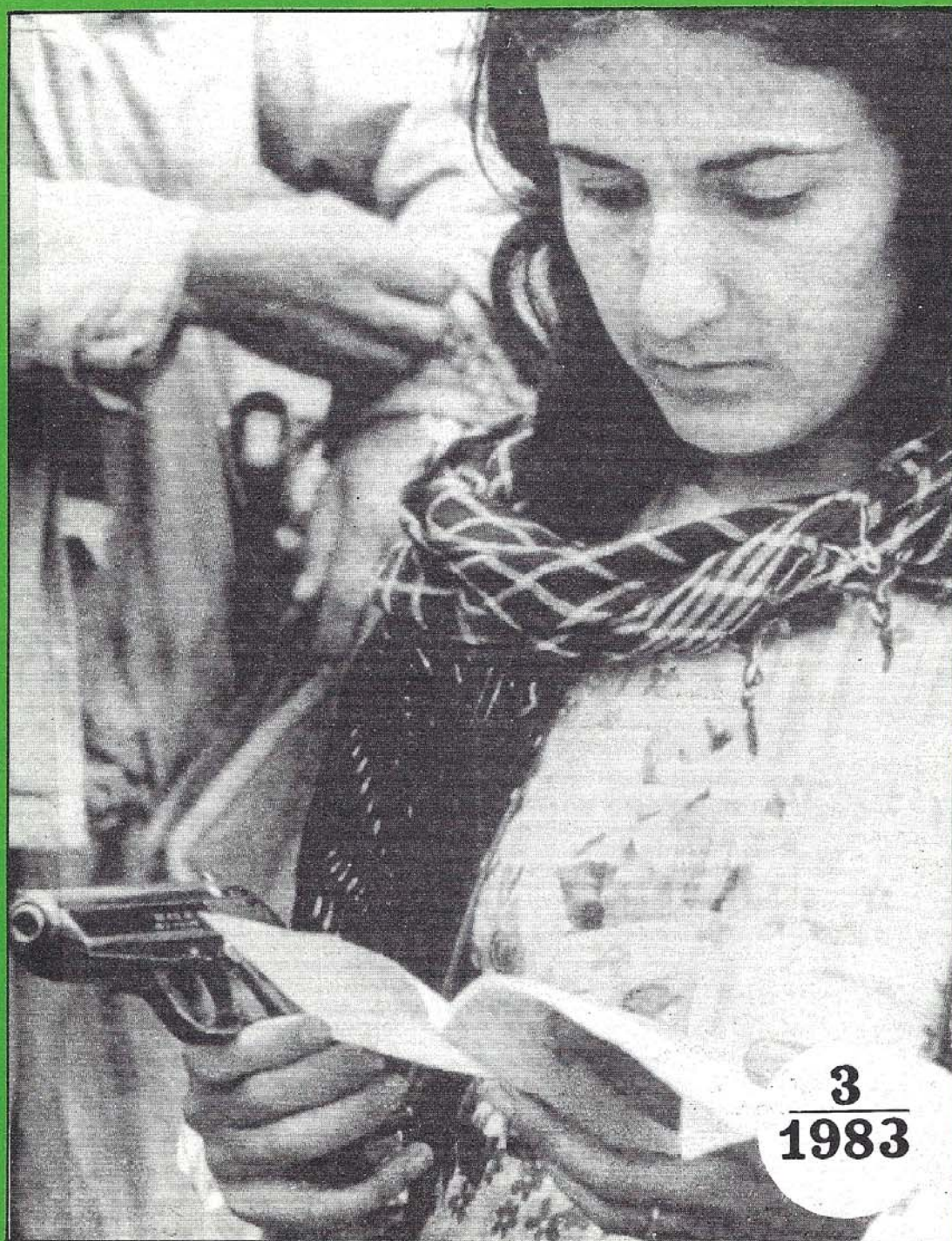

ROJANÛ

kovara huneri çandi û edebi

3
1983

NAVEROK

	Rûpel
J1 Xwendevanan	4
Vekolinek L1 Ser Navên Mehan	6
Hevpeyvînek B1 Kemal Fuat Va	10
Defina Peyvên Kurdi	12
Mamosteyê Folklorî Kurdi	
Prof. Heciyê Cîndî	18
Biranînek L1 Ser Gora Ahmedê Xanê	20
Disa Şîlî Disa Şîlî	22
Helbestek Û Rexnek	25
Diwar	27
Zımanzaneke Kurd ; Zera Ûsiv	28
Bendên Pêşîyan	30
Komcivîna Kurdologan	31
Dengbêjeki Kurd; Yêzdiyê Botî	32
Ku Sûk ev Sûk be	33
J1 Nav Weşanan	36
10 Saliya Mîrîna Pablo Nerûda	38

SAL : 5

HEJMAR 46

Xwedî : Komela Karkerên Kurdistan
L1 Swêd

Berpirsiyar : Rohat
Navnişan : Karlbergsv. 32B. nb
113 27 Stockholm

Telefon : 08-328251
Hesap No : PG. 458980-0

Utgivare : Svensk-Kurdiska
Arbetar Föreningen

Ansvarig Utgivare : Rohat
Adress : Karlbergsv. 32B nb
113 27 Stocholm

PG. : 458980-0

DU KOMÊN MUZIKA ZAROKAN

Koma Zarokên bajarê Dihokê

Koma Zarokê bajarê Suleymaniyê

SURIYE

J1 bo kovara Roja Nû

Ez sîlavên şoreşgeri pêşkêşî we dîkîm. Hêviya min ewe ku kovar roj b1 roj bîghêje armanca xwe û em hemû bîghêjine azadiya welatê xwe.

Hevalno !

Bê guman roja ku min kovara Roja Nû dit, ew hejmara duwemin ez pîr dîlşad kîrîm. Ew kovara yekemine ku b1 tehreki torevanî (hunerî), çandî û cîvaki derdikeve û daxwaza me tine cih. J1 ber ku, gotar, nivîsar û efrandinên têda çapbûne girîngiya doza zîman û tore nişanî me dîdî. Vir şûn da ezê çîrok û helbestên xwe l1 ser adrêsa we rê bîkîm ku, ez jî bîkarîbîm şîsîkekê bavêjîm nav himên ku pê diwarên hunera me ava dibe.

Spas j1 bo hemû karên Roja Nû.

Rêberê Koban

LİBYA

Ez gelek sîlavên şoreşgeri bo we rê dîkîm. Min Roja Nû hejmara yekemî wergirt û zor spas dîkîm. Pêwîste hemû xwendevanên ronak bîghên heydu, ev yeka b1 rasti kareki pîr baş û hêjaye. Dema ew yekgav xwe têxîn bîn xebata çandî û hunerî, gelê me wê hîn jî pêşta herê. J1 ber ku bandura (tesîr) huner d1 jiyana gelan da gelekî bîlînd û kûre.

Ez serketin û pêşketina we dîxwazîm.

Heyderê Omer

Bê rêberîm, bê gumanîm, bê evîn
Bê bîharîm, bê dîldarîm, bê kenî
Bê giyame, bê çiyame, bê ribar
Bê hevalîm, bê delalîm, bê nazdar.

Ez dînalîm, her bê halîm, bê xwedan
Ez bê kesîm, xerîb ezîm, bê sermîyan

YUWNAN

Çawa hûn jî dîzanî, hêzên koloniyalist j1 bo temîrandîna çand, huner û hebûnên gelêrî, b1 rasti d1 nav xwe da ketîne leceke (hucet) mezîn û dîbezî. J1 ber vê yekê jî, l1 ser gelê me van hêzên kevneperest zordest tike şovenîst pêk anîne û ew l1 gelê me hatîne xezebê

Lê, gelê me êdî hîşyar bûye û gelê me wê b1 serkeve.

D1 nav van hoy û mercên dijwar da tekoşîna azadiyê tu wext nesekeîne ye û nasekeîne jî. Îro, j1 welatê me dîr, l1 van welatên bîyanî, karên l1 ser çand, huner û zîmanê kurdi l1 lez pêşta dimeşî, ev yeka me pîr kêfxweş dîke. D1 vê çarçevê da nave-reka kovara "Roja Nû" pîr dewlemende, mîrov dîkare her tîştî têda bîbine, pîr tîşt heta nîha hebûn, b1 rasti me haj pê tunebun. B1 saya kovara Roja Nû em j1 van tîştan agahdar bûn. Me Roja Nû l1 Kampa Tavroin belav kîr û kêfa pîr kesan b1 vê kovara kurdi hat.

Fadîl SUNA

ELMANYA

Berî her tîştî pîr sîlavên şoreşgerî, dîlsozî û niştîmanî wera rê dîkîm, zor spas j1 bo karên weyî bê westan. Ez j1 wera û gelê kurdi ra serketin û serfiraziyê dîxwazîm.

Hevalên delal,

L1 Elmanya Rojava l1 bajarê Hanover herdu hejmarên "Roja Nû" ketî destê min, min ewana b1 dilekî xweş û ferah xwendî. Ez pîr kêfxweş û dîlşabûm, j1 ber ku ez bawer dîkîm, Roja Nû wê roleke mezîn û giranbîha d1 warê pêşvebirîna çanda kurdi da bîlîze.

SWÊD

Ez kovara Roja Nû ra serketin û serfiraziyê dîxwazîm û helbesteke xwe pêşkêşî wê dîkîm.

Ez bê bavîm, ez bê dême, bê bîra
Bê xwîşkîm, bê şemdan, bê çîra.

Bê seyranîm, bê gerhanîm, bê awaz
Bê gulperîm, bê dilberîm, bê evîn
Bê bîharîm, bê dîldarîm, bê kenî
Belê b1 hêvîme, b1 umîdîm, b1 daxwaz.

Serbest Zaxolî

J1 XWENDEVANAN

AVUSTRALYA

Kovara Roja Nû, hejmara yekemin gihîşte destên me. B1 rasti Roja Nû b1 awaki xweşik û b1 nivisarên giranbîha va hatiye weşandin. Em, hevalên ku vê kovarê çapdikin, j1 dîl spas dikin û em hêvidarîna ku, ew jiyina xwe bide ajotin. B1 rasti derxistina kovareke b1 zîmanê kurdi d1 rojên iroyin da ne hêsaye. Daxwaza me ewe ku kurdên l1 dervayî welat dimînin, b1 zanetî zîmanê kal-bavên xwe pêşva bibin, kovar û rojnamên b1 zîmanê kurdi bixwinin. Heta j1 destê wan tê j1 b1 awaki aborî û b1 awayên din alikariya vê kovarê bikin. Ez redaksiyona Roja Nû b1 navê endamên Komela Kurdên Australya pîroz dikim, pêşveçûn û kêfxweşiyê j1 bo hemû kurdên l1 Swêd hêvî d1 kim.

BEKİR ŞAHİN

B1 navê

Komela Kurdên Australya

ROMANYA

ELMANYA

Hevalên hêja û delal,

Kovara Roja Nû gelek giranbîha û b1 rûmete, b1 rasti ew pîr qence. Ev kovar kulmeke mezîna û girane ku, em karibin b1 alikariya xwe û ronakbîrîna kurdan vê kulmê l1 nav çavên dijminên xwe da lêxin. J1 ber ku, ew dijminên koledar hebûna gelê me nabin. Ev xebat û kovara we, ez bawer dikim wê xewnê wan bîrevîna û dîrevîna j1.

Remê Hemû

ELMANYA

B1 rasti derxistina kovareke mina "Roja Nû" j1 bo huner û çanda kurdi, dîlxweşiya her kurdeki welatparêze. B1 rasti, ew b1 şeweyeki ciwan û dîlvekîrî hatiye amadekirin. Ez gelek bawerim ku, kovara me "Roja Nû" wê cihê xwe d1 dilê hemû hevalan da bigre.

Pêştabîrîna kovara "Roja Nû" xebateke mezîna dîkeve ser milên me hemûyan. B1 rasti her gelek b1 zîman û kultura xwe tê naskirin.

Salimê Casim
Emsdetten-Elmanya Rojava

Beri gîştî, ez silaveke pîr germ l1 we dikim. Ez xwendekareki kurdên Suriyême û niha l1 Romanyê dîxwinim. Dema ku min Roja Nû dit, min tim xwast ku, dengê me bighê hev û em na siya xwe pêşta bibin. B1 rasti Roja Nû, kovareke ciwan û pêşverûye. Ez dîxwazim ç1 tîştên peyda dibin û d1 destê we da hene, j1 min ra rê bikin. B1 vî tehri em j1 dîkarîna dîroka (mê-jû, terix) xwe av bidin û çanda xwe pêşta bibin.

Şukri Abo

Romanya

FRANSA

Birayên Berêz

Paş silavên hevaltiyê, ez hêvî dikim ku hûn d1 karê xwe da serkevîna û serbilind bin.

Abdullah Mîrdox

FRENSE

LI SER NAVÊN MEHAN

DILDAR BERWARI

Çawa hine kurdzan û zimanzan diyar dikin, weki Salnama kurdi 700 sali beri bûyina İsa despêdike û meha pêşin di nav salê da meha Adarêye (Mareh). Ji ber vê yekê ji, bi taybeti salnamên kurdi bi meha Adarê va despêdikin.

Di nav salnama kurdi da 12 meh cih digrin û her navê mehekê, çawa emê bibinin gelek navên cuda-cuda li xwe kirine. Li çar beşên Kurdistanê an ji li hin hêlên van beşan da navên mehan bi hev nagrin û ji hev cudane. Ev hevnegirtina (cudabûn) navên mehan realiteke (rasti) folklorike, mirov nikare bêje ev yek tiştêki negatîf an ji pozîtîfe. Em dikarin bêjin, ev cudabûna navên mehan dewlemendî û rengîniya folklorê kurdi, nişani me dide. Gelê me, li jiyînê, tebiyet, rewş û dorberê xwe nihêriye, ji bo rêvabirina karbarên xwe hin nav ji ber xwe derxistiye (efrandiye) û tevi folklorê xwe kiriye. Di bin her naveki mehan da rastîk hatiye veşartin û di warê navkirina van mehan da daxwazên spontan tu wext rol ne-listîne. Dema em li bîngêh û himên nava vedîjin, vedîkolîn, em rasti tiştên pîr hêja tên. Berdayina fêkiyan, gihîştina wan, bûyerên çandin-çîninê (dirûn), serma û germa mehan, xweşi û nexweşiya mehan ji bo jiyînê û wek van faktorên, gelek faktorên din ji, di warê navkirina van mehan kurdi da rol listîne.

Di nav rûpelên xwe da kovara Roja Nû, vê carê wê cih bide lêkolîn û lêgerîneke DILDAR BERWARI, ev nivisara bi navê "SALNAMA KURDI" bi destê ronakbir û hunerwan Dildar Berwari da hatiye amadekirin. Di nav vê lêgerînê da 12 mehan kurdi çawa cuda-cuda hatine navkirin, mebest, ramana her navê mehekê çîye û bi çî babetê hatine navkirin, di vê çarçevê da salnama kurdi wê bê tavilkirin û şirovekirin. Di dawiya nivisarê da ji, xwendevanên me wê listêke navên mehan disa bibinin. Ev navên mehan, ji nav hin salname, ferheng û kovarên kurdi da hatine berevkirin û li pêşberî hev hatine rêzkirin, di dawiya wan da ji bi Ingilizi navên mehan hatine nivisandin. Ji bo têgihîştin û zelalbûna hin pîrsan, behrê ji vê nivisarê girêbidin, lêkolîn keri wan bê, me ev yekê kêrhati dit.

Dildar Berwari bi xwe ev çend sale li ser huner, zargotin û edebiyata kurdi serê xwe êşandiye, gelek tişt ji ber devê gel girtiye û ew berevkirine. Hunerwan û lêkolvan Dildar Berwari heta niha çar xebatên hêja ji bo çapê amadekirine, wek.

1- Çend rohilatnasên ku li derberêy kurdan nivisîne: Bi zimanê Erebi.

2- Têderxistinokên (Mamîk) Kurdi. Pirtûkeke folkloriye, bi zimanê Kurdi.

3- Bendên Pêşiyên: Bi kurdi.

4- Ferhenga Kurdi û Erebi.

Ji aliyê din Dildar Berwari li ser çand, huner û edebiyata Kurdan gelek bend û vekolînên hêja nivisiye. "Vekolinek li Ser Navên Mehan" yek ji van xebatane.

- 1- Newroz, Avdar, Xakelêw, Axelêwe, Axlêve: MARCH
31 Rojîn, 21 March-20 April

Newroz: Tîşteki xuyaye ku Newroz roja nûye, ango piroziya cejna kurdane ku, beri (4000) car hezar sal pêşi bûyina Îsa pêxember peydabûye, dema ku mêrxasê gelê kurd Kaweyê hesinkar serê Dehaqê hov bi gurzê xwe va herîşand û netewê kurd jî zordestiyê rîzgar kîr.

Avdar: Ango dî vê mehê (hiv) da, av, dar û ber mîşe dîbîn, zêde dîbîn.

Xakelêw, Axelêwe, Axlêve: Ango erd şin dibe û kulilk dîbîşkî - vîn.

- 2- Gulan, Banemer, Şeştebaran: APRÎL
31 Rojîn, 21 April - 21 May

Gulan: Ango gul dîbîşkîvîn, mina gulnisanoka an jî peqpeqoska Peyva nisanok jî Nisan hatiye, ev peyva bi suriyaniye.

Banemer: Bane, çêringehe, cihe çêreye. Mer jî, tevş û kewalîn, ango dî vê mehê da tevş û kewal şevê lî çêringeha dîminîn, jî ber ku erd şin bûye û bayê xweş tê.

Şeştebaran: Ango dî vê mehê da baran gelek dîbare.

- 3- Cotan, Cozerdan, Bextebaran: MAY
31 Rojîn, 22 May - 21 June

Cotan: Cotyar (cotkar) dî vê mehê da cot dîkîn, erdê şov dîkîn dîkolîn û sero-bîno dîkîn ku qelew bibe jî bo saleke dîn.

Cozerdan: Ango dema çînina (dirûn) cehe, jî ber ku rengi wi zer dibe.

Bextebaran: Bexte, piçûk û hûr, ango dî vê mehê da baranên hûr û sıvîk dîbarîn.

- 4- Xêve, Pûşber, Coxinan, Xızıran: JUNE
31 Rojîn, 22 June - 22 July

Xêve: Xêve navê fêkiyekêye, fêki dî vê mehê da dest bi gihîştî nê dîke.

Pûşber: Giha dî vê mehê da dibe pûş û hişk dibe.

Coxinan: Coxin, bêder û gêre, dî vê mehê da xerman dest pê dîkîn.

Xızıran: Ango erd dîxızıre jî germê, mina ku dîbêjîn "Xızıran xînzîri, barê te ket tîrî".

Dûr nine ku navê xızıran jî hezıranê hatibe wergirtîn, hezıran bi xwe jî peyveke Suryaniye.

- 5- Tirmeh, Xermanan, Miweganan: JULY
31 Rojîn 23 July - 22 August

Tirmeh: Dî vê mehê da ava fêkiyan tir dibe, fêki şilove dîbîn û baş dîghên. An jî dibe ev nava pencên royê (tav) va girêdayibe. Jî ber ku tirêja (tir) tavê dî vê mehê da gelek dijwar û tûje. Tirêja tavê wek tirane lî hîndav serê mirovan.

Xermanan: Çaxê gêre û bêderane, xerman dest pê dîkîn.

Miweganan: Ango fêki dîghêjîn, pilox û şilove dîbîn.

6- Tebax, Gelawêj, Gelavêj: AUGUST
31 Rojîn, 23 August - 22 September

Tebax: Teba (tewkırın, qayilbûn) Ango, dı vê mehê da mırov jı axê ra teba dibe. Germ jı bo mıştaxên tırıya başe, mina ku dibêjin "Tebaxê, mıştaxe ketın axê".

Gelawêj, Gelavêj: Navê stêrkekê (hesar) ye, ku bi engilizi jêra dibêjin "Venus".

7- Kewçerink, Rezber: SEPTEMBER
30 Rojîn, 23 September - 22 October

Kewçerink: Kew bi nav û dengtırên çıvıkane (balinde) ku lı Kur distanê bûye nişana kurdan, şevên vê mehê wusan roni û zelalın ku kew dıkarın bıçêrın.

Rezber: Ango demê rezane, ku vi çaxi da tırı baş dıghên, eger neçının ba-bagerê wê bıbe, lewra dibêjin "Tırıyê İlonê, bı sevyaya çûne". Peyva İlon an jı Eylûl bı surıyaniye.

8- Çırıya Pêşın, Gelarêzan, Xezalwer: OKTOBER
30 Rojîn, 23 Oktober - 21 November

Çırıya Pêşın: Çırı, dawıya payizêye. Dı vê mehê da serma êdi dest pê dıkın.

Gelarêzan: Gela (belgên darê) dı vê mehê da jı daran dıkevın û dıweşın.

Xezalwer: Xezal, ev navê belgên darêne, rengê wan zer dibe û dıweşın.

9- Çırıya Paşın, Sermawez: NOVEMBER
30 Rojîn, 22 November - 22 December

Çırıya Paşın: Ango meha dawıye jı bo payizê, serma û seqemê dest pêkırıye.

Sermawez: Ango sur û seqema vê mehê geleke.

10- Befranber, Kewberdar: DECEMBER
30 Rojîn, 22 December - 20 January

Befranber: Ango dı vê mehê da berf (befr) dıbare.

Kewberdar: Berdar bı rûmet, deramet, baş, bı ber. Ango sond û fitına kewan dı vê mehê da pır bı rûmete, jı ber ku, çêrê kewan kême, bı qestana sond û fitına xwe zêde dıkın.

11- Befranber duwemin, rêberdan: JANUARY
30 Rojîn, 21 January - 19 February

Befrbara duwemin: Ango, dı vê mehê da berf zor dıbare.

Rêberdan: Ango, berf wusan zor dıbare, ku rêk û derav têne bend kırın û girtın.

12- Reşemeh, Reşemê: FEBRUARY
29 Rojîn, 20 February - 20 March

Reşemeh: Ango erd êdi bere-bere reş dibe rê û derav vedıbın, gel dıçe kar û barê xwe. Lewra dibêjin "Sıbatê befr û batê, keçık jı gıhay hatê". Sıbat peyveke surıyaniye.

Reşemê: Dıbeşın, jınık lı vê mê da derdıkevın ber tavê, lewra navçavên wan pıçek reştal dıbın.

HIN ŞAXÊN SALNAMA KURDI

Ji bo xwendevanên me hin ji lî ser salnama kurdi ronî bikin,
ROJA NÛ ev lista jêrin amedekir.

Adar (1)	Adar (2)	Adar (3)	Adar-Newroz (4)	Noroj (5)	March
Nisan	Ebrûl	Nisan	Nisan-Banemer	Gulan	April
Gulan	Gulan	Gulan	Gulan-Cozerdan	Baranbîran	May
Hezêran	Hezîran	Hezîran	Cehzeran-Pûşber	Germacîman	June
Tîrmeh	Temmuz	Tîrmeh	Tîrmeh-Xermanan	Gelawêj	July
Tebax	Tabak	Tebax	Tîbax-Gelawêj	Berewpayîz	August
Îlon	Eylul	Îlon	Kergehan-Rezber	Mîran	September
Çîriya Pêşîn	Çîriya Pêşîn	Cotmeh	Çîriya Pêşîn-Gelarezan	Gelarezan	Oktober
Çîriya Paşîn	Çîriya Paşîn	Mîjdar	Çîriya Paşîn-Sermawîz	Agirdan	November
Kanûna Evvel	Kanuna Evvel	Kanûn	Berçîlle-Befranbar	Seholbendan	December
Kanûna Paşîn	Kanuna Sani	Çîle	Çîlle-Rêbendan	Nawzîstan	January
Sibat	Sibat	Sibat	Gecok-Reşeme	Polan	February

1- Kovara HAWAR, 1933-ŞAM

2- 100 Soruda Türk Folkloru, Prof. Pertew Nailî Boratav, 1973-İSTANBUL (Ev nivîskarê Tirk li hêla Muşê rasti van navên mehan hatiye)

3- Kovara AZADÎ, 1978-PARÎS

4- Salnama Kurdi-KOMA NEWROZÊ, 1983-ŞAM

5- Kurdish-English Dictionary, Taufiq Wahby and C.J. Edmonds, 1971 - LONDON

HEVPEYVÎNEK

B1

Dr. KEMAL FUAT'va

ROJA NÛ: Kek Kemal tu dîkari çend gotinan ser jiyina xwe ji xwendevanên "Roja Nû" ra bêji ?

K. FUAT : Ez 4.9.1932'an li bajarê Suleymaniyê, li Kurdistanê raqê hatime dinê. Min xwendina xwe heta lîsê li wir ajot, paşê ez ji bo zanîgehê heta bajarê Bexdayê çûm. Di sala 1953'an da ez hatim girtin û ez ji zanîgehê avitim. Heya sala 1958'an ez çend çarvan li Suleymaniyê, li Bexdayê di girtîgehê da mam. Ji ber vê yekê min nikaribû xwendina bilind pêşda bibira û ez hatim li derwayî welat û di sala 1957'an da min dest bi xwendina xwe kir.

Di navbera salên 1959-1963'an da min Sekreteriya Komela Xwendekarên Kurd girt ser milên xwe, di sala 1963'an da ji bûm serokê Komela Xwendekarên Kurd.

Di sala 1962'an da li Berlina Rojhilat li zanîgeha bi navê Humboldt, di beşê Îranzaniyê da li bal Prof. Junker man diploma xwe pêkani. Piştî sala 1965'an ez çûm Kurdistanê di dema şoreşê.

Min di sala 1965'an da dest bi nivîsandina xebata xwe kir, li ser "Destnîvisarên Kurdi" min ev xebata doktrîyê di sala 1969'an da qedand. Ev xebata zanîstî, bi navê "Kurdische Handschriften", di sala 1970'an da li Elmanya Rojava li bajarê Wiesbaden hate çap kirin. Piştî sala 1970'an ez vegerim li Kurdistanê, wek mamosteyê Zanîgeha Bexdayê, piştî mîna li zanîgeha Suleymaniyê seroktiya beşa kurdzaniyê kir, heta ku paşî sala 1974'an dema mamoste û xwendekarên zanîgehê hatin ketin nav şoreşê. Piştî belavbûna şoreşê di sala 1975'an heya niha, ez li Berlina Rojava karên zanîstî dikim. Di sala 1975'an da, ez damezrandina Yekîtiya Nîştîmanê Kurdistan da beşdar bûm.

ROJA NÛ: Heya niha li ser zîman û edebiyata kurdi we çî kar pêkanine ?

K. FUAT: Dema ez li Ewrûpayê bûm, min rojnema kurdiye yekemin "Kurdistan" peydakiribû. Ev rojname min di sala 1972'an da li bajarê Bexdayê weşand û da belavkirinê. Di sala wê salê da, romana Îbrahim Ahmed bi navê "Janên Gel" çap kir. Min gelek gotarên edebî, zîmanzani û siyasî li rojname û kovarên kurdi, erebî, elmanî da dan çapkirinê. Min "Destnîvisarên Kurdi" beşê duwemin amade kir û di van nêzikaya da bi zîmanê elmanî wê bê weşandin. Di sala li ser rojname "Kurdistan" (1917-1918) xebatek min wê çap bibe. Ez hêvi dikim ku li ser projeyên edebî, zîmanzani û diroka (mêjû) Kurdistanê, li van salên pêşîya me, hin xebatên min wê bi zîmanê kurdi û zîmanê biyani bêne weşandin.

ROJA NÛ: Kareki çawa di nav zîmanê kurdi da mirov bike, weki zîmanê kurdi da yekîtik pêk bê.

K. FUAT: Zîmanê kurdi iro, bi du zaravayên edebî û bi sê cure alfabeyan va tê nivîsandinê. Kurmancî (kurdiya bakur, an ji kurdi

ya rojava) l1 Tirkîyê, l1 Suriyê b1 tipên latini û l1 Sovyet b1 tipên kirili va tê nivisandin. Sorani (kurdiya bajar, an jî rojhilat) b1 tipên erebi l1 Kurdîstana Îran û Iraq tê nivisandin. Bîr û baweriya min wîloye ku, herdu zaravên kurdi pêwîste b1 kar bîn, l1 gel hev wan hemberihevkin, b1 zanisti, ferhengi û rêzmanî. B1 vi tehri ev herdu zarav dîkarin nêzîki hevbin û em behrekê jê girêdin. L1 ser vê pîrsê min dûr-dirêj nivîsiye ku di nav kurdan da zîmanê kurdi, wek hemû zîmanên cihanê ew jî, j1 gelek zaravayan pêk hatiye. Rewşa iro yarmetiyê (alîkari) nade ku ev herdu zaravayên kurdi b1 yek zaravayê bîn karanin û l1 hemû Kurdîstanê bê xebitandin.

ROJA NÛ: L1 seranserî Kurdîstanê, di nav hemû hêzên welatparêz da tu dan û standîneke çawa pêwîst dibîni ?

K. FUAT : L1 Kurdîstanê partiyên pêşverû pêwîste di nav xwe da dan û standînen xurt pêk binin û komiteyên yekîtiyê amadekin. B1 vi tehri ew pêwîstî di nav xwe da kordinasyonekê pêk binin l1 diji ew dewletên ku Kurdîstan di nav xwe da zevtkirine û l1 diji hemû hêzên kevneperestên kurd, biyani û l1 diji imperyalîzma cihanî.

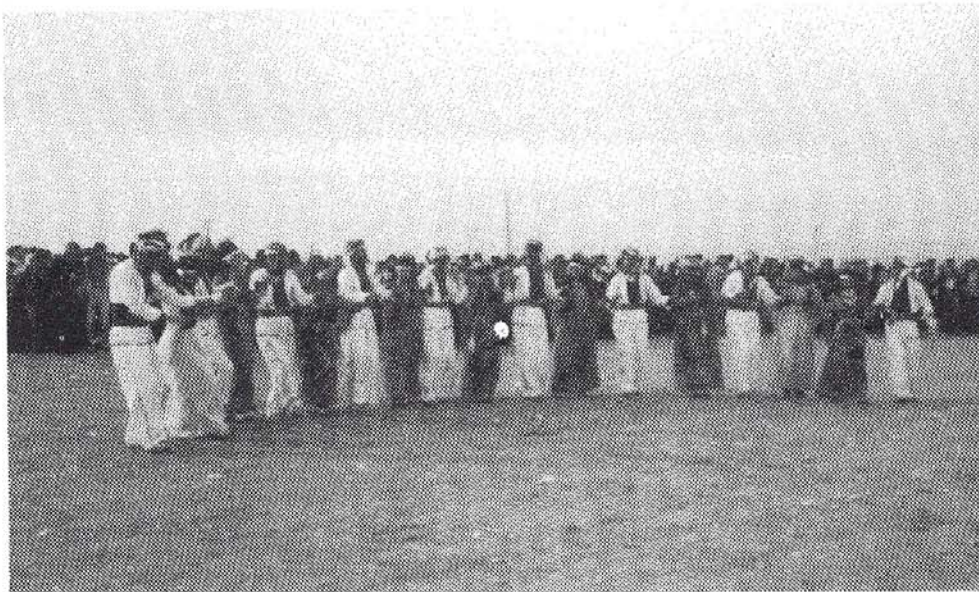
ROJA NÛ: L1 seranserî Iraqê j1 bo hêzên kurd û ereb hûn karekî çawa pêwîst dibînin, wekî rejîma Saddam hilweşe ?

K. FUAT: Ew hêzên niştîman, demokrat, pêşverû û sosyalîst pêwîstî l1 diji rejîma Iraq eniyekê pêkbinin, xebata xwe yek bikin, xurt bikin heta ku rejîma faşîstên Iraq bê hilweşandin. L1 şûna wê pêwîste hukmeteke demokrat û serbixwe bê sazîrîn, mafê neteweyê kurd b1 cih bîne, l1 ser bîngêhên komareke (cumhuriyet) federatîf û sosyalîst.

ROJA NÛ: J1 bo "Roja Nû" tîştêki tu bêjî, heye ?

K. FUAT: J1 bo vê hevpeyvinê zor spasi kovara "Roja Nû" dikim. Heya niha min 2 hejmarên Roja Nû ditiye, ew kovareke ciwan, rêkûpêk û dilxweşkîre. Ez hêvî dikim ku ev kovara jiyîna xwe bide ajotin û pêşva here, j1 bo xîzmeta çanda kurdi .

Yek pêşneyara min heye, wekî kovar çend rûpelan terxan bike j1 bo nivîsandina soranî b1 tipên latîni, j1 bo pênasîna zîman û edebiyata kurdi b1 herdu zaravayên kurdi.

DEFÎNA PEYVÊN ZIMANÊ KURDÎ

ROHAT

Îro li rûyê cihanê zımaneki wusan zelal, paqij, serbixwe û dın bın bandûra zımanên dın da nemaye, mirov nikare nişan bide. Navbe ra hemû zımanên cihanêda peywendî, kontak dan û standinên cure-cure, dı nav gelek salan da hatine pêkanin. Ev pevgırêdanan nav zımanan da realiteke û destê mirovan da nine, wekî pêşiya vê yekê bigre, bend bike. Dı hın zımanan da carına hın peyv (gotın, kelime) mirine, li şuna wan hın tıştên nûh hatine wergirtın û ketına nav turık û defina peyvên wi zımani.

Hemû zımanên cihanê hertım guhurine, pêşta herikine, tıştên nûh tevi xwe kirine, lê jı binyat û himên xwe tu tıştek zêde wunda nekirine. Lê, hın zıman jı hene, wusan xurt dı bın bandûra zımanê ki dın da mane, bingehên wan hejiyane hêdi-hêdi jı ortê rabûne û bûne zımanên miri an jı nivmiri.

Angori rewşa du milletan, kontak û peywendiyên navbera zımanên wan da jı, carına pır tûj bûne, zêde bûne an jı carına bı salan kê m tesir li ser hev hiştine. Firebûna kontaktên zımanan bı rasti bı peywendiyên wan gelan va gırêdayi mane. Misal, zımanê engilizi pır peyvên bıyani va tıjiye û bı taybeti peyvên jı zımanê frensi tên, dı zımanê engilizi da iro sedı 50 ev peyvan bı hêsani tên dengkirin û kes jı pey van peyvan neketiye, wekî jı kiderê hatine, jı ber ku, ew bûne perçeki zımanê engilizi, dı jiyina rojane da tên xebitandin.

Kontak û peywendiyên dı navbera zımanan bı gelek rıyan va hatine pêkanin, misal:

- 1- Peywendiyên abori, peywendiyên kirin-fırotinê û bazırganiyê
- 2- Pêştaçûyina teknik-zanıstıyan, belavbûna icatên nû, firehbûna warê teknikê dı navbera gelan da.
- 3- Belavbûna bir-baweri û ramanên olperesti (dini) û tesira wan li ser zımanan.
- 4- Pêştaçûyina karên politik, dan û standinên politik.
- 5- Ceng û şerên dı navbera hın welatan û peywendiyên leşkeri.
- 6- Rola niviskar, ronakbir, pıspor û rewşenbıran dı cıvatekê da efrandin, zıman û belavbûna ramanên wan.
- 7- Hın peywendiyên cıvaki (sosiyal) wek jınanin-mêrkırın, cınartı, kırıvtı, dostayeti-dıjınayeti.
- 8- Rola gerok, rêwi û turıstan.
- 9- Dan û standinên navbera welatên cuda, dı warê çand, huner û edebiyatê da, seridan û hevđıtına hunervan û sporvanan, lec û cıvatên wan li cihanê.
- 10- Dı dema me da bı lez pêştaçûyina weşanan wek, radiyo, televizyon, kovar, rojneme û hacetên dın li çar koşên cihanê.

Bı van hemû riyên jor rêzkırı va, gelek peyv (gotın, kelime) nûh ketine nav zımanên cuda û bûne malê wan zımanan. Dema mirov pey van gotınan bikeve, bingehên wan vekoline, vejine, mirovê bıbine ku, ev peyvana bı alıkariya van dan û standınan va hatine ketine van zımanan. Misal, dı zımanê tırki da em rasti gelek peyvên bı-

yani hatin û me ew lî jêr rêzkırın, weki xwendevanên me dinamizma jiyina zımanan raçav bıkın:

Kiraz, barut, lodos, geometri (YUWNANI), Mermer, reform, reçe-te, sabun (LATINI), bira, banka, bravo, prim, lira (ITALYANI), lokal, marka, roket (ELMANI), Maç, gol, park, parola (ENGILIZI), avans, kare, karne, ceket, jandarma, polis (FRANSI), ambargo, platin, merinos (ISPANI), votka, pulluk, çaynik (RUSI), patika, goçuk, dobra-dobra (BULGARI), Masa (ROMENI), palaska (MACARI), kakao (MEKSİKANI), tayfun, cûce, çay (ÇINI), kitap, akıl, dakika, edebiyat, cebir, asker (EREBI), çeşme, hasta, rüzgar (FARSI).

Hemû ev misalên jorin bî devki an jî bî nivisari dî nav gelek salan da hatine ketine nav zımanê tırki, hejmara wan bes ev lista jorin nine, bî hezaran jî van peyvani iro dî zımanê tırki da tê xebitandin. Hebûna van peyvani dî zımanê tırki da, tunebûna zımanê tırki tu wext nişani me nade. Lê carina hîn zaneyên tırk û kevneperestên şoven lî Tırkiyê hîn peyvên biyani dî zımanê kurdi da nişani gel didin û dibêjin; zımaneki bî navê kurdi tuneye, jî ber ku zımanê kurdi bî peyvên biyani va tîjiye, zımaneki melez û tevliheve. Mêjuşuştin û asimilasyona iro lî Kurdistanê Tırkiyê dajo, lî ser van vir-derewan bingeh girtiye.

Zımanzanên tırk bî xwe jî, carina bandûra zımanên biyani lî ser zımanê tırki nişan didin û vê yekê wek hejandina bingehên zımanê tırki dibinin. Dema, Prof. Doğan Arslan dî pirtûka xwe da lî ser peyva hevgrêdanê "ki" dîsekine, ew dibêje ku, ev peyva dî bingehê zımanê tırki da tuneye û jî zımanê farisi hatiye ketiye zımanê tırki, wek "Sen ki bunun doğru olmadığını biliyorsun" (1). Bî taybetî navên tîştên berdest, kêrhati û navên hebûnan bî hêsayî dîkevîne nav zımanên cuda. Lê peyveke wek "ki" (ne nave)nişana peygrêdana hevokane, kêr dîkevîne nav zımaneki din. Jî ber vê yekê me ev misala jorin raberi xwendevanan kîr.

Wek hemû zımanên cihanê, tûrik an defina zımanê kurdi jî bî 3 riyani va hatiye pêkanin û avdanê. Çawa filolog didin diyarkırın weki iro lî ser 30 hezari peyv dî nav defina zımanê kurdi da hene. Hemû ev peyvani bî van riyani va dî zımanê kurdi da cih girtine.

1- Pıraniya peyvên dî zımanê kurdi da cih girtine, bingeh, him û sermeya zımanê kurdi pêktinin. Ev peyvani çavkaniya zımanê kurdine û zımanê kurdi cara pêşin lî ser bingehên van peyvani destpêkiriye pêşta çûye. Ev peyvani meya, tov û rûnê zımanê kurdine. Pıraniya van peyvani, wusan jî bingehên zımanên gelên İranêye dî (farisi, Efgani, Taciki) pêk tinên. Ev peyvani zu-zu naguhırın, hebûna xwe bî salan didin ajotin, bingehê wan, natewe, naheşe û lî hemberi asimilasyonê jî tund û xurtin. Wek hîn navên van kategoriyên jêrin;

a) Navên hîn hebûnên tebiyetê: Çiya, baran, av, ax, çem, stêrk hîv, roj...

b) Navên pizmanti û kesên nêzik: Dê, bav, bira, keç, kur, pîrîk kalîk, xal, ap, met...

c) Navên hîn beşên bedena mirovan: Dest, pê, dev, guh, dıran, çav....

d) Navên hîn bûyer û karên bingehin: Xwarin, Çûyin, mırin, jiyin, zanin, nasin, girtin....

e) Hîn navên heywanan: Gur, hesp, hırç, se, çivik, mişk, pişik.

f) Navên Nebat û Hêşnayan: Sêv, hurmê, nar, dar, kulilk...

g) Navên Tehrên Hebûnan: Gıran, sıvık, germ, sar, kurt, dırêj.

h) Navên Hejmaran: Yek, du, sê, çar, pênc, şeş, heft, heşt, neh deh.....

2- Riya zêdekırına peyvên dı hewan, tûrik û defina kurdi da çarına ji bî alikariya hın paşpirtık, pêşpirtık, hevgirtına du navan an ji nav û binyata fêlekê va efrandına peyvên nûhe.

a) Bî alikariya Pêşpirtıkan: *Ber-bang, Ser-wext, jêr-zemin, bın dest.*

b) Bî Alikariya Paştirtıkan: *Nêçir-van, bın-geh, şoreş-van, huher-mend.*

c) Bî Alikariya Bıngêhên Fêlan: *Mêr-kuj, deng-bêj, nan-pêş.*

d) Hevgirtına Du Navan: *Keç-met, kur-ap.*

Jı der van riyên jorin, hın riyên dın ji dı zımanê kurdi da hene, weki mirov hın peyvên nûh biefrine, çê bike.

3- Peyvên dı zımanê kurdi da cih girtine, dema mirov lê dınhêre, jı vana hınek ji zımanên bıyani hatine ketine zımanê kurdi. Me riyên vê bûyerê dı despêka nıvisara xwe da lı ser 10 xalan rêz kırıbû. Hemû ev peyvên bıyani, bî taybeti jı van zımanên jêrin hatine, wek, zımanê erebî, tırki, rûsi, ermeni û hın zımanên welatên rojavayê. Peyvên ku jı zımanên rojavayê ketine zımanê kurdi, bî taybeti bî alikariya zımanê tırki û erebî va dûre-dûr ketine zımanê kurdi, wek *peyvên polês, Cendırme, çekêt, barut, banke....*

Paşi belavbûna olê (din) islami dı nav gelên rohilata navin, nêzik û dı nav hın gelên Efrikayê, dı sedsaliya 7'an da, wusan jı zımanê erebî destpêdike lı ser zımanên van gelan bandûra xwe nişan dıde. Paşi vê bûyera diroki gelek peyvên erebî dıkevıne nav zımanên van gelan û tên xebitandin, wek zımanê tırki, farsî, kurdi. Heta niha çawa em lê dınhêrin, dı zımanê kurdi da ji gelek peyvên erebî hene, jı vana hınek raste-rast ketine zımanê kurdi, hınek jı wan ji bî riya û bî saya zımanê tırki û farisî va hatine dı zımanê kurdi da ciwar bûne, wek:

Amin (<i>bawermend</i>)	emel (<i>kar</i>)	Mekteb (<i>dıbıstan</i>)	Xeber (<i>gotın</i>)
Bimbarek (<i>piroz</i>)	ewlın (<i>pêşin</i>)	mexluqet (<i>mırove</i>)	xerib (<i>bıyani</i>)
Edebiyat (<i>bêje</i>)	ıman (<i>baweri</i>)	rıca (<i>tıka</i>)	heq (<i>maf</i>)
Eyan (<i>berbıçav</i>)	lazım (<i>pêwıst</i>)	fıkır (<i>raman</i>)	şer (<i>ceng</i>)
Eyb (<i>fedi</i>)	letif (<i>baş</i>)	ferq (<i>cudati</i>)	şert (<i>hoy</i>)

Hemû ev misalên jorin, ne tenê zımanê kurdi, wusan ji ketine zımanê tırki û hın zımanên dın ji. Çarına ev gotın, peyvên erebî dema ketine nav zımaneki, van peyvên dı nav hın zımana da mene û naveroka xwe guhurandine, misal "*dewet*" dı zımanê kurdi da, lı cihê "*Dilan*" ê tê xebitandin, dı zımanê tırki da, lı cihê "*Vexwandın*" ê tê xebitandin. Çawa dı lista jorin de ji xweş tê ditinê, lı şuna van peyvên erebî, dı zımanê kurdi da bî kurdi hın peyvên nûh cihgirtine. Ev zelalbûn û paqıjbûn dı zımanê kurdi da iro ji da-jo.

Gelê kurd çawa tê zanin jı mêjva, beri bûyına İsa lı ser erd-axa Kurdıstanê jıyine û bıneciyên wê hêlêne. Lê paşi sedsaliya 10 an eşirên tırkan jı ber hışkbûna erdê û bêaviyê jı Asiya Navin rê dıkevın lı berbı Kurdıstanê, Asiya Nêzik dıherıkın. Dı dawiyê da ew tên lı Kurdıstanê zordestiyê lı gelê Kurd dıkın, xurt dıbın û axa Kurdıstanê dıxın bın destên xwe.

Bı vi tehri pêşveçûna abori, civaki û çandi lı Kurdıstanê tê seknandin û pêşiya wê tê bendkırın. Wusan ji zımanê tırki, jı wan

salan da destpêdike heta niha bandûra xwe lî ser zîmanê kurdi nişandaye û nişan dide. Paşî avakırına *Komara Tırkiyê* (1923) lî Tırkiyê politikaya asimilasyon û mêjûşuştinê lî ser Kurdan tûjtır û hışktır dibe, ev politika bî serwesti tê ajotın. Jî aliki da ev zordestiyên politik, jî aliyê dında peywendiyên navbera herdu gelan da, wek kîrin-fîrotın, jînanin-mêrkîrın, yekbûna baweriyên wan dî warê din da û wek peywendiyên dijminayeti-dostayetiye, gelek faktorên dîn jî lî ser kontaktên navbera tırki û kurdi da rolîne berbiçav listine. Gelek peyvên tırki ketine nav kurdi, wusan jî hîn peyvên kurdi ketine nav tırki. Dî nav kurdi, wek van peyvên jêrin cih girtine;

Aylîx (<i>aylık</i>)	Geveze (<i>geveze</i>)
Başqe (<i>başka</i>)	Defçî (<i>davulcu</i>)
Bol (<i>bol</i>)	Xîyar (<i>hıyar</i>)
Bori (<i>boru</i>)	Quti (<i>kutu</i>)

Bî taybeti ev paşpirtikên tırki, dî kurdi da hatine lî paşiya peyvân zeliqine, wek -çî, -lî, -lîk, -sîz.

Jî ber nêzîkbûna bîngêhên zîmanê kurdi û farîsi, çimki malbata wan yeke, bî bawerîya me, wusan jî pîr peyvên bî kurdi ketine nav zîmanê tırki. Jî bo hevderanîna vê pîrsê heta niha lêgerin û xeba teke berbiçav nehatiye pêkanin. Lê, çawa filologên Sovyet dema lî ser diroka zîmanê kurdi dîsekînin, ew dî pêşgotîna ferhenga tırki-rûsî dibêjin ku; " Dî nav defîna peyvên tırki da, wusan jî gelek peyvên bî ermeni, kurdi, italyani û hîn peyvên zîmanên dîn hene. Ev yeka, dî sedsaliya navîn da, dema despêkîrîna peywendiyên tırkan bî van gelan va hatiye pêkanin!"(2)

Dî zîmanê tırki da iro gelek peyvên bî zîmanên Îranî(kurdi, farîsi, belucanî, tacikî) hene. Em listeke van peyvân lî jêr raberî xwendevanên dîkîn. Xwendevanên dîkarînan bî saya vê listê va bîbinîn, weki zîmanên cuda-cuda çawa lî ser hev bandûrekê nişan dîdîn. Jî aliyê dîn, ew dîkarînan zîmanê kurdi û van peyvân hemberî hev bîkîn cihê hîn peyvên kurdi dî zîmanê tırki da bîbinîn. Disa xwendevanên dîkarînan nêzîkbûna malbata zîmanên Îranî xweş dî vê listê da bînin ber çavên xwe.

Abonoz	Aşîkar	Bahçe	Berhudar	Camekan	Çare
Aferin	Aşîna	Bahş	Beste	Can	Çark
Afsun	Ateş	Bahşiş	Beter	Canane	Çarmîh
Afyon	Avare	Baht	Beygir	Candar	Çarşaf
Agah	Avaz	Bahtiyar	Beyhude	Cendere	Çarşamba
Aheng	Avize	Bari	Bezîrgan	Cengaver	Çarşî
Aheste	Avlak	Bazu	Biber	Cenk	Çehre
Ahu	Ayna	Beyayîş	Biçare	Civa	Çengel
Amaç	Azar	Bedava	Bigane	Ciger	Çerçeve
Amade	Baç	Bedbaht	Bila	Cihan	Çeşme
Ant	Bade	Bedbin	Bostan	Cihangir	Çeşni
Apdest	Badem	Beher	Bülbül	Civan	Çeyrek
Armağan	Bağ	Behre	Bülend	Cıvanmerd	Çift
Armut	Baha	Bender		Cömerd	Çifte
Arzu	Bahadır	Beraber	Cadı	Cihud	Çile
Asayîş	Bahane	Berbat	Cam	Cümbüş	Çini
Asude	Bahar	Berheva	Cambaz	Çardak	Çirkef

Çoban	Gümrah	Köfte	Pencere	Sermaye	Zira
Çünkü	Günah	Köse	Pençe	Sersem	Ziyan
Dad	Günahkar	Köşe	Perçem	Serseri	Zor
Dağ	Güya	Köşebend	Perde	Sert	Zorba
Dama	Güzergah	Küstah	Pergel	Seyran	Zurna (3)
Dana	Güzin	Lades	Peri	Seyrangah	
Derbeder	Hafta	Lale	Perişan	Sine	
Derbent	Hakan	Legen	Perşembe	Sitem	
Dergah	Hal	Leke	Perva	Softa	
Derhal	Ham	Madrabaz	Pervane		
Derman	Han	Maya	Peşin	Şad	
Dert	Hane	Meğer	Peşinen	Şadırvan	
Derviş	Hanedan	Mehtab		Şaheser	
Derya	Harman	Menekşe	Peşkes	Şahin	
Destan	Hasta	Merdiven	Peştamal	Şal	
Deste	Hastane	Merdane	Peyamber	Şalgam	
Destek	Hayli	Mert	Peyda	Şamdım	
Destere	Hem	Mest	Peyderpey	Şano	
Dev	Henüz	Meyve	Peyk	Şarap	
Diger	Hemen	Meze	Peynir	Şayan	
Dilaver	Hempa	Miheng	Pezevenk	Şayet	
Dilber	Her	Mum	Pilav	Şehir	
Divan	Hergele	Murdar	Pir	Şeker	
Divane	Herkes	Muşta	Pirinç	Şirin	
Dost	Heveng	Müjde	Pişdar	Şive	
Dostane	Hiç	Naçar	Pişman	Taç	
Dubara	Hoca	Nam	Piyade	Taht	
Dudu	Hodıri	Namaz	Post	Tahta	
Duvar	Hor	Namzet	Pul	Tane	
Dürbün	Horoz	Nankör	Puşu	Tarçın	
Dürüst	Hoş	Nar	Rast	Tazi	
Düşman	Hoşav	Naz	Rehber	Tenha	
Eger	Hurda	Nazik	Rencide	Testere	
Ejderha	Hurma	Nazikane	Rençber	Testi	
Encümen	Hüner	Nem	Rende	Tez	
Endam	Kafes	Ney	Rengarenk	Tezgah	
Endişe	Kağıt	Nezd	Rengin	Turşu	
Erişte	Kar	Nigar	Reng	Umit	
Ezber	Kelepçe	Nilüfer	Reva		
Fer	Kelle	Nişan	Revan	Yaban	
Ferah	Kem	Nişangah	Rihtım	Yabani	
Ferda	Kemençe	Niyaz	Rüzgar	Yad	
Feriste	Keman	Nohut	Sade	Yadigar	
Ferman	Kemer	Nümayiş	Sahte	Yar	
Feryat	Kenar	Papuç	Sarhoş	Yegane	
Fıstık	Kepaze	Paha	Saye	Yekpare	
Figân	Kereste	Pak	Saz	Yezdan	
Füruzan	Kervan	Panzehir	Sehpa	Zehir	
Gavur	Kervansaray	Para	Sepet	Zemberek	
Gerdan	Kese	Pare	Serap	Zemin	
Gerdek	Keşiş	Pars	Serbest	Zenne	
Girdap	Keşke	Pazar	Serdar	Zer	
Gırlift	ki	Pehlivan	Sergüzeşt	Zerdali	
Gül	Köhne	Pehrız	Serhat	Zil	
			Serkeş	Zincir	

Dema zımanzan û kurdzanê hêja, Prof.Çerkez Bakaev, Zımanê Kurdi bî zımanê erebi, tırki, rûsi û ermeni va tine pêşberî hev, dema ew bandûra wan lî ser zımanê kurdi nişan dide, ew despêka xebata xwe da dide diyar kîrîn, weki bandûra zımanê farîsi lî ser zımanê kurdi û şîrovekirîna vê yekê pîr dijwar û çetîne. Jî ber ku, bîngêh û malbata van herdu zımanan jî yeke.(4)

Jî ber nêzîkbûna sinorên Kurdîstanê û Êrîsetê berî gelek salan hîn peyvên rûsi jî ketîne nav zımanê kurdi û bî taybetî lî hêlên Qersê, Qerkîlisê, Mûş û Wanê dî nav gel da car-carîna tînen dengkirîna. Hîne peywendiyên kîrîn-fîrotîne, peywendiyên cinartiyê û jî ber ku, Kurdîstan hertîm meydana ceng û şeran bû, dî nav Osmanîyan û Êrîsetê da. Jî ber van hemû sedemên jorîn tîkîlî, peywendî û kontaktên zımanê rûsi û kurdi, jî mêjva hene. Wêk van peyvên jêrîn, hîn peyvên dînan jî lî nav navçeyên jorgotî tînen xebitandin, mîsal;

Abrigoz: Zerdeli	Matoşke: Dê	Padval: Jêrzemin
Şkaf: Dolav	Spişke: Heste	Patnos: Sîni
Stol: Kursi	Îstekan: Kase	Katlêt: Kevab
Kanfêt: Şekîr	Zakon: Qanun	Knîşke: Pîrtûk
Tarêlk: Tas	Piyan: Serxoş	Pût: 16,3 Kilo

Dî zımanê kurdi da, wek tût (*dareke fêkiyan*) lewaş (*naneki pen*) û axçik (*Navê keçan*) çend peyvên bî zımanê ermeni jî carîna tînen xebitandin.

B I K U T A S Î

- Kontak, peywendî, dan û standîne dî navbera zımanên cuda-cuda bûyereke normale, pêwîste mîrov jî ber vê yekê dîlêş nebe, lî hemberî hîn zımanên gelên bîyanî dijayetîkê nejo, pêwîste mîrov lî ser vê pîrsê bînfîreh bibe.

- Paqîjkîrîna zımanê kurdi jî hîn peyvên bîyanî û zelalkîrîna zımanê kurdi bî destê zımanzan, pîspor û pêşekarên zımanê kurdi da pêwîste bê ajotîn. Leyîstîna herkesî bî zımanê kurdi va nebaşê, herkes tîştêkî jî ber xwe derxe, ev yeka dîkare bîngêhên zımanê kurdi bîhejîne, serêşiyên nûh peyda bike û rîya dan û standîne lî gel mîrovan qels bike.

- Lî hemberî kevnepêrest, şoven û dijminên gel, bî taybetî lî Tîrkiyê lî dîjî baweriyên çewt, pûç û xelet pêwîste herkesê welat parêz, raweste. Jî ber ku hêzên kolonyalist tînebûna zımanê kurdi hertîm derpêş û propaganda dîkîn.

ÇAVKANİYÊN KÊRHATÎ

(1) Her yönüyle Dil-Ana Çizgileriyle Dilbilim, Prof. Doğan Aslan 1979-Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, Rûpel.139

(2) Türkçe-Rusça Sözlük (48.000 kelime), Şark İlimleri Akademisi, Şarkiyat Enstitüsü, 1977 Moskova.

(3) Türkçe - Rusça Sözlük

(4) Rola Yazıkoviç Kontaktov v Razviti Yazıka Kurdov SSSP (Rola Peywendiyên Zımanan, dî Warê Pêşketîna Zımanê Kurdên Sovyet) Ç.X. Bakaev, 1977 - Moskova.

mamosteyê folklorê kurdi prof. HECIYÊ CINDI

Ji ber tîjîkirîna 75 saliya wi, Roja Nû bi pîspor û şarezayê folklor û filologiyê Prof. HECIYÊ CINDI'va hevpeyvînek amadekir. Hevpeyvîn lî ser daxwaza kovara Roja Nû, bi destê nivîskar Tosînê Reşîd hatiye pêkanîn. Dî 75 saliya xwe da, kovara Roja Nû ji Prof. Heciyê Cindi ra salîne dirêj û qenc hêvi dîke, ji ber kar û keda wiye hêja, Roja Nû wi bi dilgermi pîroz dîke.

.....

PIRS: Xwendevanê kurd ji zûva nav û dengê we bihistine, bi kerema xwe hûn dîkarin gelo çend gotîna lî ser jiyîna xwe bêjin ?

BERSÎV: Ez dî sala 1908'an da lî gundê Emençayirê, weki dîkeve nava parwelatê bajarê Qersê (lî Kurdistanê Tirkîyê) jî diya xwe bûme. Çawa çîl malên gundê me, wusan jî dê û bavê min cotkaridîkîrîn, pez-dewar xweyî dîkîrîn.

Dî sala 1918'an da leşkerê Tirkîyê, weki em wusan jî jêra dî-bêjin "Leşkerê Romê" ew parwelata jî zevt kîrîn. Ez û êzdiyên vî bajari (16 gund) tevi Ermeniyên cînar cişîhtî kîrîn. Leşkerê Romê cimeta me qîrkîr, ez mam sêwî.

Jî sala 1919 heta 1929'an ez lî sêwixana ermenîyan mam û lî wê sêwixanê jî ez hîni zîmanê ermenî bûm. Min xwendîna xwe ya navîn lî wir xelas kîr. Jî sala 1930'an heta niha ez lî bajarê Eriwanê (Rewan) dimînim. Jî wê salê da jî destêkin ez teknikama kurdaye Pîşkavkazê da, dî redaksiyona rojname "Riya Teze" da û Instutîya Edebiyatê ya Akademiya Ermenîstanêye Zanîstîyan da xebîtime. Min jî wê çaxê heta sala 1966'an serwêri (pêşengi) lî beşa Yekîtiya Nivîskarên Kurd lî Sovyet kîriye. Niha ez lî Instutîya Rohilat-zaniyê ya Akademiya Ermenîstanêye Zanîstîyan da dîxebîtim.

PIRS: We çend pirtûkên dersan jî bona zarokên kurd nivîsîne, lî ser wan hûn çî dîkarin bêjin ?

BERSÎV: Min jî sala 1932'an heta niha gelek pirtûkên dersên zîmanê kurdi amadekirîne. Awa dîkarîm navê çend heban (lîva) bir bînim; Ala Sor (1932), Jiyîna Nûh (1932), Cihana Nûh (1932), Kolkozvanê Derbdar-Elifba (1933), Pirtûka Zîmine Dersan (1935), Elifba û Bîngêhên Xwendînê (1937), Pirtûka Zîmine Dersan (1937), Elifba (1946), Zîmanê Dê û Hînekên Mayîn....

PIRS: Hûn dî gelek salên jiyîna xwe da lî ser berevkîrîn, lêgerîn û çapkirîna folklorê kurdi xebîtime û pêva mijûl bûne. Dî van rojên me da gava folklorê roj bi roj wunda dibe, bona parastîna wê dewlemendiya gelê kurd pêwîste çî bê kîrîn ?

BERSÎV: Bî rasti jî ez gelek salan dî warê bernivîsar û lêgerîna zargotîna (folklor) me da xebîtime. Zargotîna me, bawer bîkî pîr rengîn û bere. Hemû cimeta me bî gelek salan ser wê defînê bê hed û hesab xebîtiye, hîni jî dewlementîr kîriye û gîhandiyê van

rojên iroyin. Gelê kurd, dî nav folklorê xwe da, gelek xêm-xeyal, Şahi-perişani û azadixweziya xwe ciwarkiriye. Wan ev defîne dewlemend kirine û gelek tîşt jê hinbûne. Zargotina me jî vir şûnda jî pêwîste bê berevkirin, bernivisarê û çapkirinê. Dî zemanê me da nîmûnên zargotina me hîn jî hêsa dikarin bêne berevkirin, jî ber ku niha teknik pîr pêşta çûye. Ew çiqas bêne bernivisar, ewqas başe.

Dî warê folklorê da mîna gelek pirtûk çapkirinê, jî wana çend hebên sereke evin; Folklorê Kurmancî (tevlî Eminê Ebdal) 1936, Ker û Kulukê Silêmanê Silivî 1941, Şaxên Eposa Koroxlî 1953, Memê û Zînê 1956, Çar Cildên Çirokên Kurdan 1961, 1962, 1969, 1980, Kîlâmên Cîmeta Kurdaye Evintiyê 1979, Şaxên Eposa Rostemê Zal 1977.

Her 5 keçên Heciyê Cîndî û jîna wî Zeyneva Îbo

PIRS: Niha hûn ser çî dixebitîn ?

BERSÎV: Niha berevoka minê Mesele û Metelokên Cîmeta Kurda çap dibe. Cîlda çirokên cemata Kurdaye 5'an, pêra jî ferhenga Kurdi-ermeñî amade dikim. Bî ditîna min 30 hezar peyva zedetîr peyvên dî ferhengê da cih bigrîn.

PIRS: Çî daxwazên we hene lî ser rojname û kovarên bî kurdi çap dibî ?

BERSÎV: Rojname û kovarên kurdi, jî bo bighêjîn navekî qenc û serfîrazîyên mezîna, pêwîste bî taybetî lî ser rewşa gelê meyi azadixwaz, mêrxas û dorsûrkirî da, lî ser eded-kevneşopî, rabûn-ru-nîştîna, zargotîna, edebîyat û şarîstaniya gelê me bisekinîna. Wusan jî, ew pêwîste guh bidîna pêşketîna kurdên Sovyet, werger û pîrsên cihanêye hewcedar. Evîna, daxwaz û gotîna min.

Biraninek L1 Ser Gora **AHMEDÊ XANÊ**

Bilîndaya çiyayê Gıridaxê pênchezar sed û şêst û pênçe. D1 gund û zozanên wi çiyayi da b1 hezaran meriv, d1 kon, qul û ber zınarên wi da b1 heywanên cûre-cûre û bê jimar d1jin... Ber lingê çiyayê Gıridaxê da deşte d1rêj dibe. D1 vê deşte da cotkar zeviyan cot d1k1n, pale mêrgan d1ç1n1n, gavan û şivan ji b1 dengê meşk û b1lûrên xwe va pêz û dewaran d1çêrin1n.. Pêşber1 çiyayê Gıridaxê, l1 ser tapeki, wareki p1r kevn heye. Ew der, 2000 sal beri bûyina İsa pêxember, warê Ūrartûya bûye. Wan l1 w1r b1rceke nêziki 300 m d1rêjayi avakır1ne. D1 sedsala 17.da mirê Kurda yê wê hêlê İsaq paşa b1 navê Kela -Beyazit kelake p1r mez1n û bedew daye avakır1nê. Gelek diwarên wê kelayê b1 helbestên Ehmedê Xanê va hatine ne q1şand1nê...

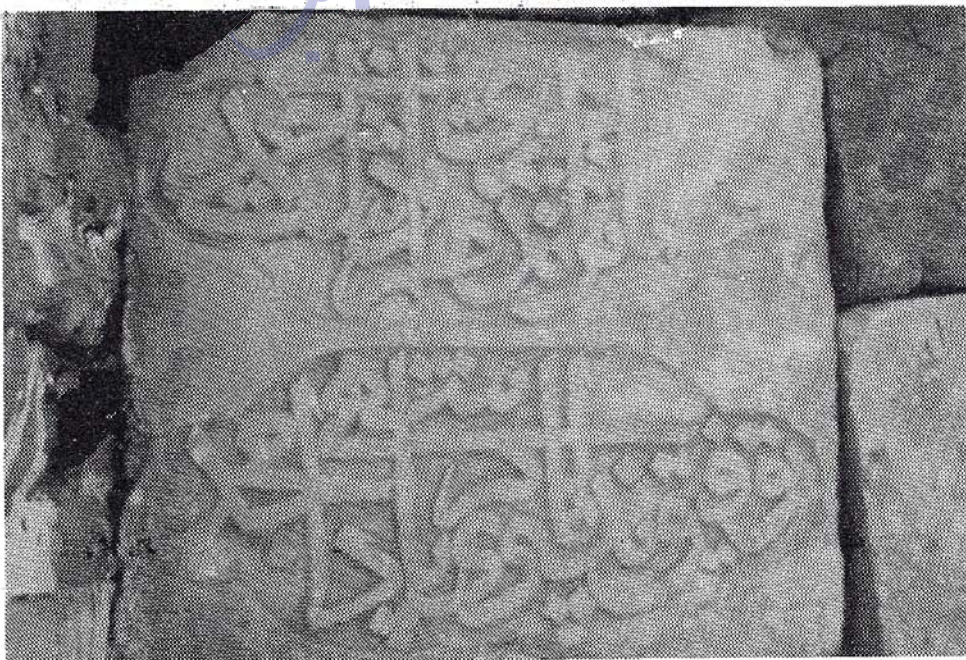
Wexta ez l1 gund û bajarên wê hêlê d1geriyam, t1ştê ku berê ba la m1n k1şand ew bû, weki hemû Kurda b1 serê Ehmedê Xanê sond d1-xwar1n. Her wusan ji helbestên wi d1 niveke d1le Kurdên wê hêlê da c1 girt1ne. M1n derheqa Xani da j1 kê p1rs d1k1r, bersiva xwe b1 çend rêz helbestên wi va d1da. Weke:

*"Ger dê hebiya me it-tifaqet
Vêk ra b1k1ra me inqiyadek"*

An ji : *"Ç1 b1k1m ku qewi kesade bazar
Nine j1 q1maş ra xeridar"*

J1 Kela-Beyazit ber b1 d1b1stana Ehmedê Xani çûm. Wexta ez g1hişt1m w1r, melak ber derê d1b1stanê ser kulaveki rûnişt1 bû. Me nasiya xwe da hev. Mela ez l1 çaviyên d1b1stanê gerand1m. Tırba Xanê û rex ji ya kulfeta wi Hebibe Xanımê ber d1b1stanê da bû. L1 ser diwaran gelek nivis hebûn... M1n b1 pêçiya xwe nivisek nişan k1r û got:

- Ezbeni, b1 kerema xwe, l1 v1r ç1 d1nivise ?

- Ew rêzeke Xanêye, tê da gotiye:

*"Mehda esera xeyrê nedihat ji destê Ehmed
Tewfik nedaye wi ew padişahê emced"*

- Mena wê gotina Xanê çiye, melayê min ?

- Ehmed efendi tim kar kiriye û xwastiye, ku kurd hişyar bîbin û bighên serfiraziyê. Lema dî wan rêzan da dilê xwe kiriye, ku li wi neqewimiye, kar û eserên hin baştir û hêjator pêk bine. Û weki xwedê ji zêdetir destûr nedaye wi. Lê, bî baweriya min ew karên, ku Ehmed efendi ji bo me Kurda pêkaniye, zaf tîştên hêja û mina defî nekênin....

Wexta mela wusan şirove dîkir, bina min fire dibû û derdiketim seyranê. Min hewas dîkir, ku ew şev-roj bipeyive û ez ji bextewar û bî dilcan guhdariya wi bikim....

Min çavên xwe dorder dîgerand û dîgot:

- Melayê min!...

- Belê...

- Bî rasti naxwazim serê te zêde biêşinim ezbeni, lê ku vê nivîsara han ji bîxwini, ezê pîr kêfxwaşbim.

- Dî wan rêzan da ji seyda gotiye :

*"Gulbanek ji xeybê hat ev renga tarix
Mehbûd enayet kîr ji bo ev mehbê"*

- Mena wê çiye ?

- Ehmed efendi hunera xwe mina gulbanekê hesabandiye û weki xwedê ji ew gulbana delal parastiye... Meriv bî wan gotinana dî-kare bostaneki gula bine ber çavên xwe. Em bêjin, ku dî diroka wi bostani da gelek gul, sosin û kulilkên bedew hêşin bûne. Rojekê ji dî wi bostani da gulbaneke bîlind û delal bejin dîde û dîde xemla wi bostani... Ew gulban Ehmed efendiyê Xaniye...

- Raste melayê min, pîr sîpas....

Gelek meriv dihatin û diçûn. Qasekê şûnda rabûn ser xwe û çûm ber çavkaniyê. Li ser kevîrê wê dinivîsi "Kaniya Xani". Ava kaniyê pîr sar bû, agirê kezewa minî şewiti vedimîrand....

Ew ava ku ji çavkaniya Ehmedê Xani dîzê, aveke pîr zelalê. Dibe çemeki dîr-dîrêj dîkişe, çiya û baniyan diqelêşe û diçe diğhêje nav behra dinyayê....

M. ARARAT

Şina dengbêjê nav û deng Viktor Xara

Disa ŞİLİ Disa ŞİLİ

Pîr dîhat guhê me, hîn kesên dîlsar bêdengiya Şiliyê dîdan lî rûye me, dîgotin "Pinochet êdi zû-zû jî text nayê dîrxîstî, faşîz mê hîn pîr bajo". Sala çûyi jî dî şeveke da keç û xortên kurd st-rana gelê Şiliyê, strana bî nav û deng VENSEREMOS dîstîran wan dîgot "Lî Şiliyê iro gel bî ser dîkeve", wê şevê naseki mîn dî guhê mîn da got: "Ev strana pîr xweşe, lê ya rast iro lî Şiliyê gel sernakeve".

Hîn salekê beri vê, lî gelek cihan karkeran 140 cari kar berdan, nexebîtin, dî dawîya sala 1982'an 2 hezar karker 200 metro nêzîki Qesra Pinochet cîvînek pêkanî û wan dîgot "Mafên mîrovî nede bîn piyan, ka nan, ka azadî."

Deh sala berê, neyarên hukmeta Sosyalîst lî der û lî hundîr, zendên xwe pêçan û planên bî kîrê lî dîji Şiliyê ajotî. Ev planan bî rasti bî destê Emerîkayê hatî ajotî. Dî sala 1978'an da kerîki ordiyê lî dîji sazûmana Salvador Allende rabûn ser piyan, lê belê ev serhîldana faşîst bî destê serokê Qurmayê Gîştî, general Carlos Prats da hat seknandî. CIA'yê êdi destê xwe dîrêjî Şiliyê kîrîbû. Emerîkayê dîxwast rojekê pêşta, jî Salvador û jî sazûmana xelas bibe. CIA û şirketa Telefon-Telgrama navnetewî û hemû komên kevneperest gîhiştîbûn hev. Jî van planan yek bî destê Partiya Xîrîstyanên Demokrat da dîhate ajotî, serok Edwardo Frei dîgot: "Ordi pêwîste pêşiyê Salvador Allende jî nav rake, maderê paqîj bîke û pîştra pêwîste ew cihê xwe jî me ra bîhêle". Angorî vê planê kesên xwedî pêşe (meslek) û xwedanên kamyonan dev jî kar berdan. Wan dîxwast navbera kongrê û hukmetê vebe, navbera wan da dubendî pêk bîn. Xwedanê plana duwemî Partiya Nîştîmanî (faşîst) û Tevgera Nîştîmanî û Azadîyê bû. Wan kêfa xwe bî planên Xîrîstyan Demokratîk nedîhanî. Wan dîxwast bî xwe bêne ser text.

Emerikayê paşê ani ev herdu alî ji bî hevanin. Êdi Emerika tê-gihîştîbû weki tenê bî destê ordiya Şiliyê dîkare hukmeta Salvador Allende hilweşîne. Serokê Qurmayê Giştî general Prats ji dest jî piştgirtiya Allenda berda. Faşistan zef zor dabûne wi, wi ber-xwe neda. Dî nav wan rojan da karberdana, buhayî, enflasyonê serî hildabû bilînd dibûn. Xwedanên kamyonan dest jî kar berdabûn, tîştên xwarin-vexwarinê hatin veşartin, enflasyon sedî 400 bilînd bîbû. Lê belê disa ji pîraniya gelê Şiliyê alîkariya sazûmana Salvador Allende dîkîr. Karker û gundiyan baweriya xwe gelekî bî vê hukmetê anîbû.

Kêmasiyên hukmeta Sosyalist ma tunebûn? Hebûn bêguman. Kêmasiya here mezî, ev bû weki sosyalistan dîgotî: "Bê diktatoriya proleteriyê bî burjuvan va emê tev bixebitî, emê bî burjuvan va hukmetê parevekî". Dî kongra Şiliyê da gelek parlementerên xîristiyan û partiyên din hebûn. Dema zagonek di hate parlementoyê parlementerên milê rast tengasiyên mezî derdixîstî. Kêmasike din ji hebû, weki hukmetê dî nav ordiyê da tu paqîjik nekîr û tîvdarekê xwe neditî. Bendên ordiyê êdi ketîbûne destên CIA'yê.

Dî roja 11 îlonê sala 1973'an da CIA'yê ordî ajote ser hukmeta Allende û hilweşand. Allende dî Qesra seroktiyê da bî mîrxasî ber xwe da, dî dawiyê da hate kuştî. Êdi jî bo gelê Şiliyê rojên teng û tarî destpêkirîbûn. Xulam û berdestiyê Emerikê general Pinochet hat lî ser text rûnişt, CIA'yê kula dîlê xwe derkirîbû. Hemû dijminên hukmeta sosyalist diroka 11 îlonê sala 1973'an da destên xwe hinnekîrî. Bî rastî ji hukmeta sosyalist serê wan pîr êşandîbû. Van sekbavan lî Şiliyê riya sosyalizmê lî ber gelê Şiliyê girtî, lî kuçan da xwin êdîdîherîkî. Bî deh hezaran mîrov dî stadyumeke mezî da xenîqandî. Dî nav van anti-faşistan da helbestvan û dengbêjê Şiliyê bî şan û şîret VIKTOR XARA ji hebû. Ew hertî bî gitara xwe va lî dijî faşistan dîqiriya û dîkali :

*Em pênc hezarî
Lî vir dî vi perçê bajêr da
Em pênc hezarî
Lê bî tevayî em çiqasî
Lî bajarî
Lî seranserî welêt
Tenê lî vir deh hezar destî
Destên zevî dîçandî û kargeh dîgerandî
.....
.....*

Piştra faşistan ev hezaranî gişt bî hevra kuştî, Victor Xara ji tevî wan bû, hat kuştî, gitara wi şkandî û destê wi dan ber gullan, tiliyên wi hûr-hûrî kîrî.

Lî Emerika Latin êdi ewreki reş dagirtîbû ser axa Şiliyê. Lî serê çiyayên Anda mij û duman bû û hêrs-rika mîrovan tûjtîr dîkîr. Diktatoriya Pinochet guhê xwe da ber devê peyayên Emerikê û lî angorî şîretên Milton Fridman dest avite aboriyê. Dî demeke kurt da aborî nexwaş û qels kîrî. Dî nav van 10 salan da betalî, buhayî, enflasyon, birçîbûn dî diroka Şiliyê da, dî nav 50 salî da gihişte dereceke here bilînd.

Lî Şiliyê 11 Milyon mîrov dîjin, jî van 11 milyonan 20 hezar kes hate kuştî, bî deh hezaran wunda bûn, nêzkaya milyonek kes jî welatê xwe terikand, çû der. Îro sedî 30 kes betale, jî hersê kesan yek bêkare, birçîbûnê destpêkîriye, bûye xela, lî kûçeyên

Santiagoyê bona kode nan gelek mirov parsê dîkîn. Deynê Şiliyê gi hiştiye 17.5 milyar dolaran. Demâ Allende, jî hebûna hatina netewi xebatkarên % 60 par dîgirtin, iro ev hejmarê daketiye % 40'ê. Buhayî her diçe bilind dibe û mafên karkeran jî her wusan kurt dîbîn.

Jî sala 1978'an vîrda, lî dîjî Cuntaya faşist tekoşin û xebateke pîr mezîn bî destê şoreşvanên Şiliyê berdeyam dîke. Lê belê sâ la îsal ev tekoşina hîn jî xurt bû û bî çalaki ajot. Hemû hêzên çep lî dîjî Pinochet bî mîrxasi şer dîkîn. Hîn hêzên mîlê rast jî dîjî Pinochet derdîkevîn. Dî 11 Gulanê da lî Santiagoyê û lî baja rên dîn protestoyên xurt pêk hatin. Navê wê rojê danin "Rojê Protestoya Netewî". Lî Şiliyê % 70 karker tevî wê protestoyê bûn. Dî wê rojê da pîr kes birindar bûn û du xort jî hatin kuştin. Jî aliyê dîn gelek kes hatin girtin. Pinochet dişa wek berê got, wekî dî nav vi karî da "Pêçiya Sovyet" heye.

Nîha Şiliyê jî bo azadî û demokrasîyê xebateke pîr xurt dajo. Rojên Pinochet bî hejmarîn. Dûr-nêzik gelê Şiliyê wê rîzgar bibe. Wê bawerîyê helbestvanê nav û deng bî xweş tine zar :

Zordari, êş, mîrîn, ev carekê
reşiyaye bî tov-toxîm.
Mîna mîriyan xuya bibe jî xela
Çî roj dibe, vedigere meha îlonê
Bahara xwe hambêz dîke erd
Destên bî hêrs dîqelêşin ewrên giran
Jî nav mîrînê da, kesk dibe jîyan.

NECO

helbestek û rexnek

HEYDERÊ OMER (LİBYA)

"Çıma Ez Dinim" dî bîn vê navnişanê da birader "Zora Mettini" helbestek nivisandiye. Ev helbest, dî kovara "Dengê Yekitiyê" hej mara yekemin û dî rûpelê 33'an da hatiye weşandin. Dî vê nivisara xwe da, ez dıxwazım lî ser vî helbestê bisekinım, çend baweriyên xwe bêjim.

Pêwiste em bawer bıkın ku du rûyên jiyinê hene. Yek jî vana rû ye abori û yek jî rûyê cıvakiye. Bandûra van herdu rûyan lî ser hev giran û germine. Jî ber ku huner (tore) rengeke jî rengên dan û standinê dî navbera gel da. Em dıkarın bêjın weki, ew hevbandûra herdu rûyen cıvatê, abori-cıvaki dibe dayika huner, ango huner berbanga jiyinêye. Bî vî tehri em nıkarın bî misal jiyina lî Kurdistanê û hebûna huner jî hev bıdın veqetandin.

Em hemû dızanın weki rewşa Kurdistanê, dî bîn van herdu rûyên jiyinê da çawa xuya dibe. Yek jî vana kedxwari, bındesti, zordari belengazi û bî destê kolonyalistan pır hovitiyên mezın, jiyineke tırş-tal... Jî aliyê dın lî hemberi van dijwariyan hışyarbûneke politik (netewi-sosyalist) bî germi û bî fireti serê xwe hıldaye. Gavên Kurdistanê tên avıtın, dıdın zanın ku, serketına gelê kurd roj bî roj nêzik dibe.

Bî kurti rewşa iro lî Kurdistanê em dıbinın, eve.

Ger em bızvırın helbestê birader "Mettini" em dıbinın lî despêka da, ew dıbêje "EZ" ev despêka başe, dî hunerê politik û nûjen da, carekê hatiye zanın, ku dema hunervan "EZ" dıpeviye, ew xwe dıxe cihê gel. Ango "EZ" lî cihê "Em" hatiye xebıtandin.

Niha em dıkarın hıneki lî ser zıman û peyva "Din" bisekinın, dema helbestvanê me ev peyva jî xwe dūr avıt, em geleki dılşa bûn, lê mıxabın kêfxweşıya me, ewqas dırêj ne ajot, dî perçê duwemin da ew dıbêje ;

"Ez dinım, lê cinê welêtım
Ez dinım, lê tev agır û pêtım"

Çawa mirovê "Din" dıkare bızanıbe "Welat" çıye?... Ma carına ke sekî navên mirovên "Din" dî rûpelên diroka gelan da ditine. Eger helbestvaneki me, jî ber hezkırına gelê xwe, din bibe, disa em vê yekê rast nabinın, jî ber ku kesên tekoşer, xebatkar û şoreşger "din" nabin, lî ber çavên wan reşbûn xuya nake. Helbestvanê me dı bêje ;

"Reşbûn lî ber çavên mın xuyaye"

"Dinbûnê" û "Reşbûnê" gelek sinorên kûr û fireh xistiye navbera wi û zanına rêke rast. Hêviya dı çavên zarokên kurd da dikene nexuyaye, baweriya dı dilê gel û pêşmergan da bilind dibe nexuyaye, tenê reşbûn xuyaye, ev nêrineke reş û bêhêviye...

Me ev gotınan jî mêjıyê xwe dernexistiye, herkes hêdi-hêdi bî "Çıma Ez Dinim" va mıjûl bibe, wê bıghêje rastikê. Belavkırın û weşandına giyaneki (ruh) sist dı navbera gelê me da, tenê kuştına hêviya gelê meye, tenê temırandına baweriyên gele, tenê kolandına gora Kurdistanêye.

Pêwiste hunervan, helbestvan û niviskar tiliyên xwe bîdîn lî ser cihên şaş, xelat û nexwaş dî rewşa gel da, divê wan cihên nexwaş bî reneki rast raxîn lî pêşiya gel, jî bo gel şiyar bibe û rastiye fêr bibe. Ne tenê jî gel ra bêjin;

*"Fişeka me giha sinorê xewê
Cenga me bû jî bajarê Çirokan"*

Eger perçebûna tevgera Kurdistanê "Mettini" gihandiye van baweriyên, nêrinên tari û giyanê bê hêvi, disa jî, aliyên rêzani, diroki û idolojîyê da, em nêrinên wî cida nabin, ew ne rastin. Jî ber ku perçebûna tevgerê wek lî Kurdistanê tu caran nabe sedemên van baweriyên reş û tari. Jî aliyê din "Mettini" dibêje ;

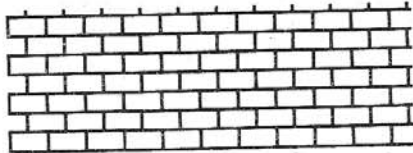
*"Felek çiroka dinbûna min bibe ser ba,
Û lî cihanê giştî bigerine"*

Ev yeka, çawa xweş tê zanin "Felek" tu caran barê gelan hîlîna de ser milên xwe. Axa Kurdistanê bî xwinê, va tê avdan, çawa em vegeerî lî sedsalên navin û bêjin "Felek çiroka me lî cihanê bigerine".

Hunervanên me, wek Hemedani, Ahmedê Xanê, Feqiyê Teyran, heta Goran, Cigerxwin, Osman Sebrî û gelek kêsên din, bî rûmetî cihê xwe dî nav gelê kurd û hunerên gelên biyani da dagirtine. Pêwiste xwendevan û hunervanên nûh serbilindiya huner, edebiyata me bîparêzî û baş bîzanbîn ku cihê huner dî jiyina gelan da çiyê? Carekê niviskarê Mîsîrê "Ûsîf Idrîs" destûra çûyina Emerîkê jî balyozxana Emerîkê dîxwaze, lê deh roj dibuhîrîn, ew tu bersivê nagire. Paşê niviskar, diçe balyozxana Emerîkê û dipirse "Çima hûn destûra min, nadîn, tevî ku kesên "Kominîst" dî rojekê da desturê digrîrîn". Niviskar bî xwe jî kominîste. Berpîrsiyarên balyozxanê bersiva wî didîn, dibêjin "Niviskar û hunervan, ne wek kesên politîkî". Ez bawer dikim wekî, xwendevanên me, jî vê bersivê wê pîrtîştan werbigrîrîn. Çawa Napalyon digot: "Ez jî hezar tangî û jî hezar leşkerî natîrsîm, lê gotareke rojnamekê min ditîrsîne".

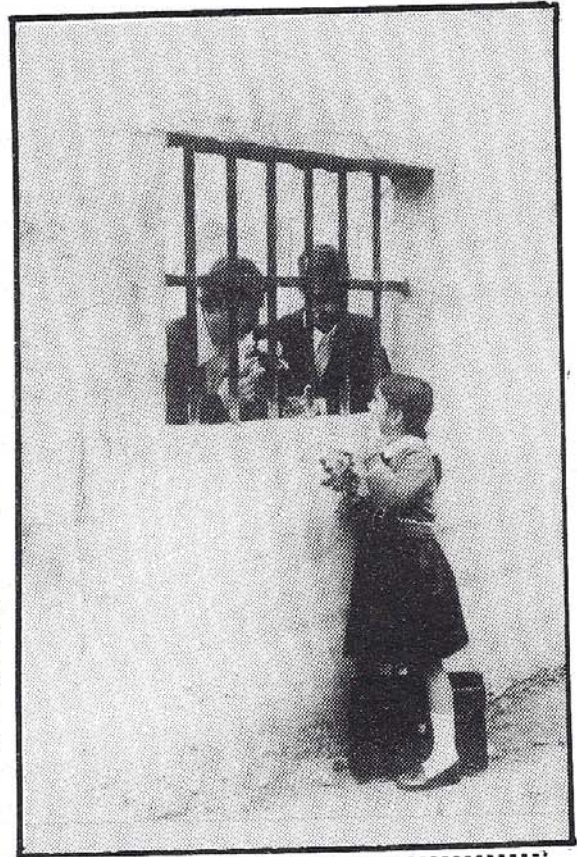

DİWAR

Paşi serfiraziya filma Rê (Yol) vê carê Yılmaz Güney filmeki bî navê "Diwar" kışand. Filma Diwar lî Frensê dî dêreke (klise) kevn da hatiye kışandin. Zordestiyên lî ser girtiyên tirk û kurd bî destê faşistan, çawa lî Tirkîyê bî hoviti dajon, ev yekê ka bûye babeta film. Listîkvanên film ev kesin: Tuncel Kurtiz, Ayşe Emel Meşci, Nicolas Hossein û Isabella Tissandierin.

Dî nav van rojan da film lî Ewrûpayê despêkîr bilize.

Serê vê salê lî bajarê Amsterdamê ez kurxatîyê xwe û du ji hevalên Emerikan (mêr-jîn) bî hevra çûn Filma Rê (Yol). Hewşa sinemê tîji bîbû. Eva cara duwemin bû, weki mîn lî film mêze dîkîr. Dema film qediya, em ji hêdi-hêdi ji sinemayê derketin. Jina kurxatîyê mîn xanîmeke rûken bû. Dema em ji dêri derketin, mîn dina xwe dayê, demên wê tal û tîrş bûne, çavê wê sor bûne. Vê yekê ez bînteng kîrim, mîn jêderxîst weki rewşa welatê me, jiyana welatê me dîlê wê pîr êşandibû. Dî dawiyê da, mîn jê pîrsî "Te jî film çî derxîst?" Wê bî dîleki şkestî gote mîn, weki "Lî Tirkîyê mîrov bibe kurd û jîn bî rasti pîr zehmete".

TENGEZAR

PIRSA KURDAN DI TELEVÎZYONA ELMAN DA

Televîzyona Elmanya Rojava ZDF'ê dî roja 24.7.1983'an da filmeki 90 deqîqan lî ser Kurdan nişan da. Ev filma bî destê filmkar Ulrich Tilgner û Thomas Giefert da hatiye kışandin. Navê film: "KURD; GELEKÎ JI HEBÛNA WÎ RA DESTÛR NAYÊ NIŞANDIN". Zordestiyên lî ser gelê Kurd, belengazi, xîzaniya gelê me û hêrs-rîka gelê kurd lî hemberî kolonyalîstan dî film da pîr berbîçave. Hemû kurdên lî Elmanya Federal dîminin, roja film dî televîzyonê da hate nişandan, hemû ber televîzyonên xwe rûniştin û vî filmê delal mêzekîrin. Paşi listîna film, gelek kurdan lî ser navê televîzyona ZDF'ê nameyên spasdariyê şandin.

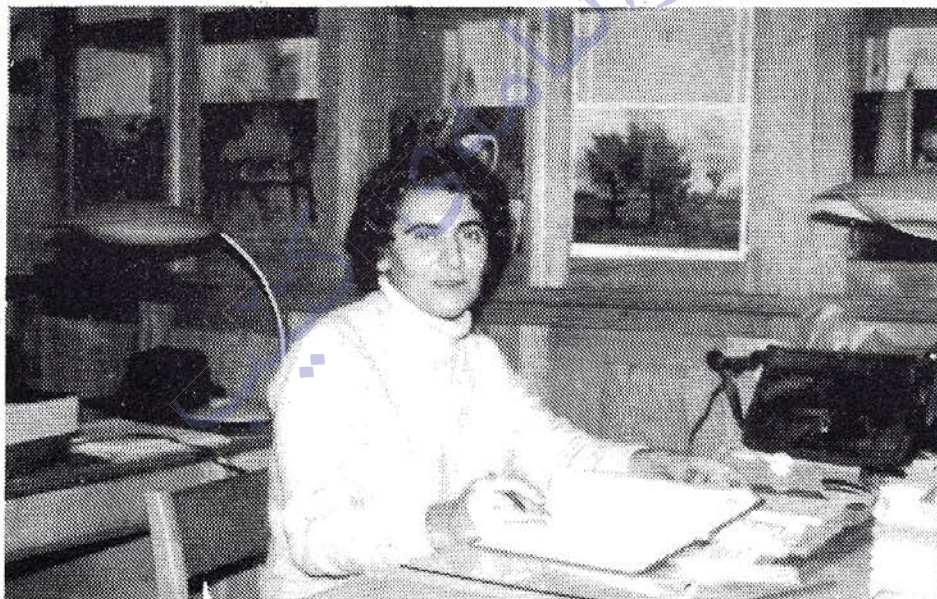
Nûçegihanê Roja Nû
Lî Elmanya Federal

Zımanzaneke Kurd ZERA ÛSIV

KURDOX

Civata Yekitiya Sovyetan bî zane, pîspor û pêşekzanên mezin va gelek navdare. Îro sed û pêncî netew dî bin ala sor da ,dî bin baş kên wekhevîyê da bî xweşî jiyîna xwe didin ajotin. Sistema sosya list çawa tê zanin cudabûnê dî nav gelan da nas nake, çî neteweyên piçûk çî neteweyên mezin. Jî van gelên piçûk yek jî gelê meye. Kurdên lî Sovyet iro nêzkaya 300 hezari tên hesabandin û lî ser axa pênc komarên Yekitiya Sovyet belavbûne. Lê, ev belavbûna bî malavabûna politikaya durust û rast va aloz (tevlîhev) nabe. Çarelêkirin jî pîrsên netewan ra jî zûda pêk hatiye. Jî van pîrsan yek jî yek jî tunebûna newekheviya navbera jin û mêrandaye. Êdî dûbendi navbera jin û mêran da nemaye. Jinên Yekitiya Sovyet bî rûmetî û bî çalaki rex mêran, dî pêşketina civaki da paydarin. Diroka vi welatî bî van misalan va zor dewlemende.

Keçên me jî, xwe jî keçên din bî kêmîrî nabinin. Ew bî hemû hêzên xwe va, dî warê huner, çand, zıman da, jiyîna xwe raberi pêşketina gelê me dîkin. Jî vana yek jî, keça jir û jêhati, rewşenbîr û zane ZERA ÛSIVE. Em dîxwazî dî vê gotara xwe da lî ser jiyîn û kar-barê vê keça zımanzan bisekinin.

Xûşka me ZERÊ keça Arîf Ûsive. Bavê wê paletî dîkîr. Zerê hên şeş salî bû, sêwî ma. Zerê dî piçûktîya xwe da pîr jî xwendîne hezdîkîr. Wê lî bajarê Tîblîsê dest bî xwendîna xwe kîr û bî serfirazî wê xwendîna xwe lî wir ajot. Paşê wê xwendegêha xwe bî nişana Zêrin va xelas kîr. Zerê mîraza dilê xwe bî cihani.

Û dî sala 1954'an da dîbe xwendekara fakûlteta rohilatzaniyê lî Leningradê û dî beşa Îranîyê da dîxwîne. Zerê dî sala sîsîyan da dest bî xwendîna zımanê kurdi kîr û lî bal mamoste Qanadê Kurdo gihişt. Dî sala 1959'an da wê fakûltet bî şehnazî (lihevhati, xormonîk) xelas kîr. Jî ber ku Zerê ewqas jir bû mamosteyên wê pêşneyarkîrîrîn ku, ew xwendîna xwe hîn jî pêştî bibe. Zerê bî dawazeke gewre û bî viyan (evin) hemû giraniya xwe dîde lî ser

xwendinê. Zera Ûsiv dî sala 1956'an da lî bal Qanadê Kurdo, lî ser "Pêşnav-Paşnavên Dî Zaravê Soranî da" xebateke zanisti pêktine û dibe doktorê zımanzaniyê. Pışti wê yekser Zerê dibe karkerê instituya rohilatzaniyê (beşê kurdzaniyê). Ew heta niha jî lî ser zımanê kurdi xerik (mijûl) dibe.

Pêşekzana jêhati û Qanadê Kurdo bî hevra ferhenga zımanê kurdi rûsi amadekirin û dî sala 1983'an da jî ew hat çapkirin. Lê, Qanadê Kurdo û Zera Ûsiv dibêjî ku, pêwiste keda hîn hevalên Kurdên bî soranî zanin jî neyê jîbirkirin. Jî ber ku wan hevalan alikari ke mezin dî amadekirina vê ferhengê da gihandine me, wek; M.Xeznedar, Kerim Eyûbî, K.Mezeher, Cemşid Heyderî û hîn kesên din.

Zerê dî sala 1970'an da dest bî xebateke nûh kir û lî ser devoka Sûleymaniyê karên xwe fireh kir. Wê dî sala 1976'an da, ev xebata xwe bî navê "ZIMANÊ WÊJÊYÎ NÛJENBAR YÊ KURDÊN IRAQ" qedand. Zerê, jî aliyê din da dibêje ku, pêwiste ez alikariya kurdnasa Ûris İrina Sımirnova dî vi kari da birnekim. Naveroka vê pirtûkê lî ser rêzımana (gramatik) zaravê soranî (navça Suleymaniyê) ye. Pêşekzanên mezin İrina Sımirnova û Kawis Qaftanî baweriyên xwe lî ser vê pirtûkê weşandin û ev xebata hêja ditin.

Zane û pıspora dılgerm, welatperwer gelek karên girîng, dî warê wergerandinê da pêkaniye. Wê, pirtûkeke hêja bî navê "Tekstên Folklorê Kurdiya Bajûr" wergerandiye zımanê rûsi. Dî hundirê 210 rûpelan da, gelek çirok, metelok, lêderxistinok û efrandinên din cih girtine. Ev kara careke din jî, jî aliyê Zerê da jî zaravê Soranî hatiye wergerandin lî ser tipên latini. Ev pirtûkê dî sala 1984'an da çap bibe.

Zımanzan Zera Ûsiv jî sala 1979'an virda lî ser rêzmana Mewlewî dixebite. Zerê dibêje min ev kara hildaye ser milên xwe, jî ber ku hîn zımanzanên din, wek D.N.Mekenzî, R.L.Saflov dibêjin û dinivisin ku zaravê "Hawramî" ne jî zaravên kurdiye. Disa Zerê dibêje, weki em dixwazin van zımanzanan bîdin bawerkirinê zaravê "Hewramî" zaraveki kurdiye, çimki em bî xurti û baş dızanin ku ew lî ser şaşiyêne.

Zera Ûsiv hîn gelek karên dine hêja û bî nerx kirine, wek wergerandina çend çirokên MAM MEHEMED MEWLOD lî ser zımanê rûsi.

BENDÊN PÊŞIYAN

Em li jêr çend mesele û metelokên kurdi pêşkêşî xwendevanan di kîn. Ev bendê pêşiyên an gotinên kal-bavan ji aliyê xwendevanê me NAZO'da hatine berevkirin, wi heta niha 708 bendên pêşiyên di nav kurdên ku li dorberê ENQERE dijîn, civandine û angori sistema alfabetik ew hemû mesele û metelok li du hev rêzkirine.

Agır da kozê, xwe da fêzê
An mêrê baş be, an bî bîvîr be, an bîmîr û xelas be
Bîra baş be, bîra dereng be
Ber çem kani çê nabe
Derê xwe kilit bike û ciranên xwe dîz dernexe
Bîra lî bîra çî kîriye, vegeziye hemêz kîriye
Dînik jî dînikan û imam jî meyîtan hez dîke
Dostî bî du piyan va dîke, bî pîkî va nabe
Genim genime, nabe ceh
Gurê gerok, bîrçî namîne
Gur jî roja mij hez dîke
Heta av were êş, çavê beqê dîteqe
Hespa xurt, siwariyê xwe lî rê da nahêle
Hesp dîbeze, siwar besnê xwe dîde
Hesp, dî şûna kerê da nayê girêdan
Hez bike jî mîn, hez bîkîm jî te
Jî behrê derbazbûn, newalê da xenîqîn
Jîn heye mirov dîke wezîr, jîn heye mirov dîke rezîl.
Kerê ra gotin: "Çavê te ronî bibe, kurîkeki te bûye" got "Heta ev bar lî ser piştî mîn be, heft kurîk bibe çîra"
Kes mirovan ra malê çê nake
Me got "lêxe" negot "bîkuje"
Rîndiyê bike, bîra rîndî were pêşîya te
Rovî digere, tê dor mîrîşkan
Tîştêki dest dîke, dak û bav nake
Zarokê bê dê, navîka xwe bî xwe jê dîke
Zarokê nebûyî ra, derpê nayê dirûn

ME JÎ

Me jî, şer kîriye, serî rakîriye
Me jî lî çîyan al bakîriye
Heyman derbaz bûn bî şîn û girî
Ku em dereng man sedem netîrse
Here hevalo, jî çîya bîpîrse !

Me jî, hezkîriye, me jî dîl daye !
Em jî herîkin, me jî pêl daye
Me ax avdaye, deştî gul daye
Ku em dereng man sedem ne tîrse
Here hevalo, jî deştî bîpîrse !

Me jî xwendîye, me jî nivîsandîye
Me jî reşandîye, me jî çêrandîye
Me jî das kîriye, mê jî hêrandîye
Ku em dereng man sedem netîrse
Were hevalo, jî mîn bîpîrse !

N.AZAD

KOMCIVINA KURDOLOGAN

Beri çend mehan kurdnasên ku lî Yekîtiya Sovyet dîminin, dî nav xwe da kombûn. Ev hemû kurdnasan (kurdolog) lî ser pîrsên vekolîn û lêgerina dirok, çand û zîmanê kurdi sekinin, baweriyên xwe diyarî hev kirin.

Dî komcivîna da cara pêşîn serokê koma kurdnasên Leningradê lî ser pêştaçûyîna û rewşa (hal-hewal) Kurdnasiyê lî Yekîtiya Sovyet deng kir. Ewî dî gotara xwe da, bî dûr û dirêj lî ser vê pêştaçûyîna kurdnasiyê yeko-yeko ramanên xwe got. Heta niha kîjan kesan çî lî ser dirok, çand, zîman, edebiyat û etnografya netewê Kurd nîvisîne, pêşketin, kêmasiyên zana û xebatkaran dî vi wari da çîne, ew pêwîstîna çî bikin ku kurdnasiya Sovyet şûnda nemîne, wek van pîrsan Prof. Qanadê Kurdo ser gelek pîrsên dî ji peyîvî.

Paşî gotara Qanadê Kurdo dor bî dor kurdnasên dî ji lî ser pêştaçûyîna kurdnasiyê ramanên xwe pêşkêş kirin. Jî wana heryekî lî ser pîrsên cuda-cuda deng kirin, misal :

Ş.X.MIHOYAN: Kurdnasiya Ermenistanê û pêştaçûyîna wê.

M.A.GASRETYAN: Xebatên lî ser diroka Kurdan.

O.CELİL: Lêgerina Kelepûrê Kurdan.

M.S.LAZAREV: Vekolîn û Lêgerina Şerê Azadariya Neteweyê Kurd.

N.A.XALFÎN: Diroka Lêgerina Mêjûyê (Terix) Kurdan.

O.Î.JEGALÎN: Karên Lî Welatên Rojavayê lî ser Kurdan.

Z.A.USUPOVA: Vekolînên Lî Ser Zarav û Devokên Kurdi.

Î.A.SIMÎRNOVA: Lêgerina Fonetika Kurdi Bî Çaveki Diroki.

K.R.EYÛBÎ: Helbestekî Bî Zaravên Gorani û Mûkri.

R.L.SABOLOV: Rewşa Zîmanê Kurdi Lî Kurdistanê.

K.ANQOSÎ: Lêgerinên Lî ser Êzidiyan.

L.PAŞAYÊVA: Vekolîna Etnografya Kurdan.

C.CELİL: Materiyalên Zîmanê Ermenî Lî Ser Dirok û Etnografya Kurdan.

AVALIANÎ: Çêkirîna Hevokên (cumle) Kurdi.

K.MÎRZOYEV: Pevgîrêdanên Edebiyata Ezerbeycan û Kurdan.

Paşî pêşkêşkirîna van gotarên zanîstî û gîranbîha komcivîna kurdnasên Yekîtiya Sovyet bî dilxweşî xelas bû.

NÊHIRVAN

50saliya tiyatroya kurdi

Çawa Bûroya Nûçan lî Swêdê diyar dîke, wekî Şanoya (Tiyator) Yekane lî Cihanê ya Kurdi dîkeve 50 saliya xwe. APN- prestjansten Novosti, lî Swêdê bî zîmanê Swêdi derdîkeve, dî hejmara 189'an da dîde kîvşê, cara pêşîn lî Elegezê şanoke bî navê "Mem û Zîn" hat listîna, paşî vê bûyera çandî 50 sal derbaz bûn. Dîsa dî bînya vê nûçê da lî ser pêşketîna kurden Ermenistanê, dî warê çand û huner da hatiye seknandin.

dengbêjeki kurd YÊZDÎNÊ BOTÎ

BEŞİR BOTANÎ (Swêd)

Stran:- Yezdînê Botî Dengnivîs:- E. Botanî

Ge- lê me kev- nû mer- de (.)
we- la- tê me gi- ya ye

ME RÊ BERZE KIR

YÊZDÎNE BOTÎ KIYE ?

Yêzdînê Botîni dengbêjeki kurde û bî navdare. Dî nav tore, huner û çanda me da ew ciheki giranbiha û bilind digre. Ew dengeke, jî dengê hunervanên me. Ez helbest û awazeki Yezdînê Botîni bî navê "Me Rê Berze Kır" pêşkêşî xwendevanên kovara "Roj-a Nû" dikim. Ez hêvidarim ku, hûne pûte bî belavkırına hunera kurdi bîkır, ya ku roj bî roj tê dızin, jî bira dıçe û piştra wunda dibe.

Yêzdînê Botîni, dengbêjeki kurde û jî rûniştvanên bajarê Şernexêye. Dîbêjin ku, dema serhıldana Şêx Seyid destpêkır, ev dengbêja nêziki 25 salî bû, paşê ew wunda bû, kes jî nîzane ew çû kiderê û lî kiderê ma. Tenê mirov dikare bêje ku Yêzdînê Botî dî navbera 1901-1904'an da hatiyê dinê û piştî sala 1925'an deng jê derneketiye.

Ez dikarim bêjim ku ne tenê Yêzdînê Botî dengbêjeki kurd bû, lê belê bî hezaran hebûn. Mîxabî ku zanayên me guhdarîke fireh nedane ser hunerê xwe û jî bo parastina çand û hunerê xwe zêde nexebitine.

Gelê me kev nû merde
Welatê me giyane
Daxwaza me zêrerde
Gundino ha gundino
Nezani kul û derde
Kul û derde nezani

Ulm; hîzır û viyane
Welatê me giyane
Hewcene bo jiyanê
Gundino ha gundino
Şini, me berzekır rê
Me berzekır rê.

Zaneyên me kurdane
Welatê me giyaye
Kîtêbên me çirane
Gundino na gundino
Xani pêşya hemyane
Pêşya hemyaye Xani

Hîzır : Raman
Jiyan : Jiyan
Berze Kırın : Wunda Kırın
Viyane : Vin, Evin, Xwestin

Ku sûk ev sûk be...

LEZGÎN

Çiya bılındın lı hındama Horişanê û ew bı geliyên pır kûr jı hev diqetin. Gund, gom û mezra mina stêrkên ezmanan belav bûne lı van çıyan. Lı wan gund û mezran cure-cure eşir ciwarbûne.

Sal danzdeh meh çete û firar kêm nedibûn lı ser van çıyan. Hinekan jı wan dı şerê eşiratiyê da mêr kuştibûn û bı serê çıyan ketibûn. Hinekan jı keç revandibûn, ki jı hebûn ku avitibûne ser qereqolên romê. Qefle-qefle cendirmên romê lı pey wan bûn. Dı destûrên eşiratiyê da pır tıştên nexweş û dijwar hebûn. Dı rojên oxirmê giran da peyayên bê mal û mülk, gundiyên belengaz hev dıkuştın. Wan hev dıkuştın, dengbêjan jı kılam dihelandin ser serekên eşiran. Lı wan deran revandına keçıkan ne şerm bû, lê dı nav vı işı da kuştın û mal wêrani hebû, belengazi û stuxwari hebû. Pez û dewar jı dihatın fırotan keç jı... Jı xwe zılma 'roma reş' jı qet nedihate kışandın.

Bıroyê Dıbo jı gundeki rasta Horişanê bû. Axan zeviya bavê wi jê standibûn lı ser xwe tapi kırıbûn. Ne tene zeviya Dıbo jê standibûn; canê wi jı jê standibûn. Dema ku Dıbo hatıbû kuştın, Biro heyşt sali bû. Wi dı zarokatiya xwe da, ew kin û rık dı hundırê xwe da xwedıkır. Seri jı gıre-gırê axan ra qet xwar nekır. Dı dawiyê da wi jı mêr kuştıbû bı serê çıya ketıbû. Lı dora xwe çend kesên nola xwe fırar komkırıbû. Wan kesan jı gırdava kul û belan para xwe gırtıbûn, bı serê çıyan ketıbûn. Çıya jı xwe ra kırıbûn parêzgeh. Rêbirin û şêlandın bıbû karê wan. Jı wan ra qef la Biro dihatê gotın.

Lı wan çıyan qefleke dın jı hebû; Siloyê Kor û peyayên wi. Ev herdu qefle carna bı tevayı dıçûne şêlandınê, bı hev ra rêbiri dıkırın.

Rojeke payizê, berbı êvarê kamyonek lı ser rê xwiyakır. Rê jı axê bû, mina tiremareki çıv didane xwe, geh hevraz dıbû geh berjêr. Kamyon hêdi, lı dı xwe toz û fısilûman radıkır û dı aliyê şıkefta fırran da dihat. Barê kamyonê pırti bû. Jı İstenbolê, jı dıkana Remezanê Sêrti ra pırti dıani. Peyayên Biro û Siloyê Kor çaralı dor lı kamyonê gırtın. Pêşı lı kamyonê birin. Pırti jı kamyonê anine xwarê, lı ber zınareki cêrge cêrge danine ser hev. Şofêrê kamyonê sıpiçolki bıbû jı tırısa. Remazan pêşiyê pır lavakır:

- Geli camêran ez ketıme ber bextê jin û zarên we...! Geli mêrxasa ez axa bıne piyê we dıxum, têra jin û zarokên xwe bıgrın. Xwedê hatiye rıçayê, dıkana mın vala maye. Mın berdın ez guneme.

Gunebûna Remezan 'efendi' qet jı rewşa wi diyarnedıkır. Takara stuyê wi qalınd bû, zıkê wi niv mêtro jı ber çübû. Taxımek kincê qumaş lı ser bû, dıbrıqi. Qıravateke rınd bı stuyê wi va bû. Tu tışteki wi mina yê fırran nebû. Lı bajêr xaniyeki wi yê du qat hebû û dıkana wi mezin bû. Tu careki naskırı bû. Bırayê wi kisê xwe tıji kırıbû û mala xwe jı wan deran bırtıbû. Lı İstenbolê otêleke tûristik standıbû. Agahê van jı vê yekê hebû.

Remezan xwast dısa şansê bıcerıbıne. Patisqeki Emerıqaniyê kesk jı erdê rakır û got:

- Ev şaşıka resûlallaha, hûn destê xwe jı pêşıra mın berdın. Ma qet xofa xwedê lı ser we tune gıdi? Musade bıkın ez malê xwe bıherım.

Remezan mina vızık lı dora pırti û kamyonê dızviri. Wek gamêşeki ba harê tor, kef bı deva ketıbû. Dıçû dihat toz jı ber piyên wi radıbû. Lê xên jı lavakırınê tu tışt jı destê wi nedıhat. Fırran bı awırên pis lı Remezan dınhêrin. Qet gunê keseki jı wan pê nedıhat. Gelek jı wan fırran wextê çüyi anine ber çavên xwe. Dema ku dıçûne dıkana Remezan, bı

deyn jê pîrti dîxwastîn, wi bî deyn nedîda wan. Dema ku bîda jî wek xwîna xwe bîha bîha difrotê wan. Lê iro dêla wi ketîbû destê wan. Duh lî sûka bajêr Remezan efendî wan dişêland bî navê ticaretê; iro jî lî sûka çî ye wan ew dişêlandîn.

Îdi roj çûbû ava. Tariyê xwe dî ser çiya û baniyan da berdabû. Rojê şûna xwe dabû hivê. Hiv çar bejnan bîlînd bibû jî serê çiyê. Remezan, dest û pê grêdayî lî ber zînareki dirêjkirî bû. Serê fîraran pîr êşandibû ku, wan jî ew usa tewlandibûn. Şofêr lî ser kevîreki rûniştibû. Tîrsa wi ne girtîna kamyonê bû, ne jî ya qumaşê Remezan bû. Ne kamyon ya wi bû, ne jî pîrti. Lê canê şîrin yê wi bî xwe bû. Dema Siloyê Kor û Biro pazdeh - bist gavan jî kamyonê dîr lî ser piyan, derbar parevekîrîna pîrti dîpeyivîn, şofêr xwe qîncilokî kirîbû. Mîna cûlixêke bask şikestî ku jî nav ava cemidî derketîbe, xwe civandibû ser hev. Carna bî çavên tîrsiyayî dîxwast rûyê fîraran jî hev derxe, lê ronahiya hivê têrê nedîkîr.

Carekê jî nişkê va gullek teqîya. Şofêr vecîniqî, dev û qîrîk lî wi zuhabû. Wi usa bawerdîkîr ku gulle berdabûne wi. Nivmîrî xwe lî erdê dirêjkîr. Axa hîşk bî neynokên xwe pencerû dîkîr. Dî nav xoydanê da mabû. Lî bîrîna gullê dîgerîya lî ser cendegê xwe. Lê tîşteke pê nehatîbû. Ev tîrsa me zîn lî ba Remezan jî peydabîbû. Lê tu tîşt bî wi jî nehatîbû.

Hevalên Siloyê Kor û Biro gîştan gulle dabûne ber. Siloyê Kor para zêde dîxwast. Sedem jî bî umîr mezînbûna xwe nişandîda. Lê hevalên Biro pîrtîr bûn. Wi jî ew sedem nişandîda jî bo para zehf. Herduyan jî wek bîzînen bî rîk piyên xwe dabûne erdê para mezîn dîxwastîn. Paşê çawa bû jî nişkê va newal wek sîrsûmê dew bête kîlandîn, bî dengê kelaşînkof û M-1 tîjî bû. Newal kûr bû. Dengan deng dîdane hev. Dengek dibû sê-çar deng. Lûlê tîfîngan mîrîn vedîreşîyan. Paşê deng hat bîrîn. Teqê-reqê cîh da bêdengiya mîrîne. Kûçîkên gundên rastê lî ser hev lê dîxîstîn. Refeke qu-linga dî ser wan ra derbas bû. Berbanga sibê nêzikbîbû.

Lî ser zînaran çend laş (cendeg) dirêjkîrî, dî nav xwîne da mabûn. Cîh ciyan stêrkên ezmana jî cîhên xwe dîşîqtîn, pare-pareyî dibûn dîketîn û jî ber çavan wîndadîbûn. Gelo evana stêrkê wan kesên kuştî bûn?... Ev ba werîya han jî berê da dî nav gelê vê hîndamê da hebû. Zanebûna wan ser astronomiyê tunebû. Hertîşteki jî zanebûn û irada wan der, şîrovekîrîneke xweye derfizîkî hebû. Mellayên gundan alîm bûn. Şêxên şareza doxtor bûn, professor bûn. Nivîştên şêx û mellan dermanê hekîmî bûn. Şîrovekîrîna alemê û hebûne karê mellan bû. Mîzgeft laboratuar bûn. Malên şêxan nexweşxane bûn. Gundiyên belengaz jî nexweşên wan bûn. Axa şêx û "baş-efendî" yên romê endamê mehkeman bûn. Eşîra here mezîn dewleta romê bû, ku dîkarîbû eşîr berdana hev; dîkarîbû bî şev bîkuştî bî nav rojê jî bîçûya serxweşiyê... û jî xwe usa jî dîkîr. Şareza bû dewleta romê... xayîn bû. Wek eşîrên rûniştvan pey tîştên piçûk nedîket. Eşîreke piçûk nedîda ber bîna xwe. Jî gîştan ra xwe dost nişandîda, lê dijîmîne hemîyan bû. Lî ser rê û çîyan rêwî nedîşêlandîn, Çiya bî xwe dişêlandîn...

Bî kurtî serê we neêşînim, em vegerne bazara pîrtî lî sûka çiyê. Pîştî kuştîna çend kesên jî herdu alîyan, Biro û Siloyê Kor disa hatîn ba hev, jî bo ku hev îkna bîkîn. Lê ew lî hev nedîhatîn. Herdu alîyan jî çend qurban dabûn. Lê paşê yek jî wan fîraran nêzîkî herdu reisên fîraran bû û got :

- Ezbenî jî bo xatîrê xudê hûn guh bîdîne me jî, da ku em jî ramana xwe bêjîn. Emê heta çî wextî lî bendeyê parevekîrîna pîrtî bîmînin û hev bîkujîn? Ez dîxwazîm yek jî me here gundê Kanîsîpiyê, Hecî Edo bîne. Dîbe ku ew bî awayê şerîetê me lî hev bîne.

Ev pêşniyara han dî hîşê herduyan da jî rûnişt. Wan usa kîrîn. Du zî lamên ku mala Hecî Edo dînasîn, tîfîngên xwe avîtne mîlên xwe, lî hespan suwarbûn, dî aliyê Kanîsîpiê da berjêrbûn çûn. Pîştî çasekî herdu zîlam

lî terkiya hev, Heci Edo ji bî wan ra suwari hatin. Heci Edo selam da û jî ser piştê hespê peyabû. Silo û Biro bî edeb çûn destê Heci Edo girtin û ramûsan. Heci Edo xwedî rûmet bû. Qedrê wi lî her derê Horişanê hebû. Guman hebû ku wi fîrar lî hev bianiya. Remezan jî bî hatîna wi şa bîbû.. Dibe ku pirtiyê Remezan jî destê wan xelasnekira, lê çawa hebûya idi ew nedikuştin. Heci Edo got:

- Mêtroya min bî xwe tunebû. Jî xwe usa pêwîst jî nine. Bîra yek jî we çiqileki jî dareki bîşkêne bine, em pirtî bîpivîn û belavkîn.

Yek jî wan çû çiqileki xîloxar, qasî mêtroûniveki dirêj ani, da destê Heci Edo. Heci Edo mêtroya nepivayî girt, ber bî cêrgên pirtî meşiya. Lê hevaleki Silo ecêbmayî, bî tehreki nefemkîrî lî wi nihêrî û got:

Heci ev çawa dibe mêtro xwedê jî te razibe? Qasî bejneki dirêj û xîloxar...?

Heci Edo bî awîreki tînaz rûyê xwe lî fîraran guhîrand û bî dengeki nîmîz got:

- Erê qurban, ku sûk ev sûk be, divê mêtro ne piçûk be !

Û destpêkîr pirtî lî fîraran belavkîr. Bîlî Remezan herkes bî vê belavkîrîne razi bû. Her çend Remezan canê xwe jî destê wan fîlîrandibû jî lê pirtî jî dest derketibû.

Qumaşên Istenbolê û patîsqê Emerîqa gihîştibûne cihê bazara pirtî. Çî lî serê çiyê, çî lî sûka bajêr... Çî bî kuştin, çî bî aşitî...

KURDISTAN SPOR BÛ ŞAMPİYON

Kurdîstan Spor paşî bî serfîrazi xelaskîrîna nivê pêşîn, dî nivê duwemin da hîn jî xweş list û dî nav koma xwe da bû şampiyon. Dî nivê duwe-

min da K. Spor tam dî 7 listîkan da beşdar bû, 5 listîkan da serket û 2 listîk jî dane der. Çawa berpîrsiyarên Kurdîstan Sporê diyar dîkîn, weki sala pêşiya me da, wê vê serfîraziya xwe bîdîn ajotîn.

JI NAV WEŞANAN

A LA TURQIA

D1 nav "Weşanên KOMKAR" da b1 z1-manê Elmani, "A LA TURQUIA" b1 vi navi va pirtûkek der çû. Paşi hatina cuntaya faşist l1 Kurdistana Tirkîyê, d1 vê pirtûkê da zordestiyên l1 ser gelê me yek b1 yek b1 gelek dokumen-tan va tevayi hatine rêzkirin. Cunta ya faşist, j1 aliyê din da l1 dijî hebûna gelê me, çand, ziman û folklo-ra me çawa b1 xayini heta niha kar kiriye, ev yeka ji d1 pirtûkê da cih girtiye.

EV ÇIROKA XELAS NEBÛ

L1 Bexdayê pirtûkeke niviskarê kurd-Enwer M. Tahîr hat weşandin. D1 nav rûpelên vê pirtûka b1 navê "Ev Çiroka Xelas Nebû" gelek serpêhati û kurteçirokên l1 ser jiyana gelê me cih girtine.

AŞITI Û EVIN

Hunervan, sazband û berpîrsiyarê kovara "Muzik û Huner" Beşîr Botanî b1 Swêdi pirtûkek l1 ser muzika kur-di nivîsi. Navê pirtûkê "Fred û Kârlek" e. (Aşiti û Evin). D1 nav rû-pelên pirtûkê da gelek wêne hene. J1 aliyê din, pirtûkê da jiyana çend hu-nervan û sazbandên kurd ji cih gir-tine.

HÊLIN

B1 destê niviskar û rojnemevan MAHMUT BAKSÎ - ELİN CLASON b1 zimanê swêdi romanek hat weşandin, ev romana b1 navê HÊLIN 128 rûpela digre. D1 romanê da serpêhatiya keçeke kurd cih girtiye, ev keçka b1 navê Hêlin b1 xwe ji mîrxaseke romanêye. Paşi çend mehan wusan ji ev romana wê b1 kurdi biqêje destê xwendevevanan.

BAHAR TÊ SER ÇIYAN

B1 zimanê Ezerî l1 Bakûyê berevokeke helbestvanên Kurdên l1 Gurcistanê dîminin, hat çapkirin. D1 nav vê pirtûka b1 navê "Dağ-lara Bahar Gelir" (Bahar tê l1 Serê Çiyan), helbestên Baxçoyê Îs-ko, Edoyê Cengo, Morofê Memed, Cerdoyê Esed, Ezizê Îsko û Celilê Eşo hatine weşandin.

FİLM RÊ(YOL)

"Ma Baweriya Mirovan B1 Ditinên B1 yaniyan Tê?". b1 vi navi va, l1 ser filmê "YOL" (Rê), lêkolîneke psikolo-giyê j1 aliyê xwendekareki Swêdi da hat amadekirin. Xwendekar KAJ ETTLİN GER d1 vê xebata xwe da l1 ser vê pîrsê dîsekine; weki paşi ditina film kurd û kesên Swêdi bûyer û rewşa mîr-xasên film çawa dîbinin û çawa film bir tinin. B1 kurti ev xebata l1 ser pîrseke psikologiyê "BİRANIN" ê ha-tiye pêkanin.

MA GAKÛVI KÛÇIKAN DIXWIN?

L1 Swedê, j1 bo zarokan, j1 aliyê "Çapxana Çanda Kurd" da pirtûkek b1 navê "Ma Gakûvi Kûçikan Dixwin" hat weşandin. Niviskarên pirtûkê Lennart Frick û Jean Carlbrande. Pirtûk j1 zimanê Swêdi hatiye wergerandin.

BULTENA ÎNSTUTIYA KURDI

Înstutiya Kurdi lî Parisê dest bî derxistina bultenekê kîr, ev bultena bî zîmanê frensi, elmani, îngilîzi, îtalyani, kurdi û tîrki derdikeve. Ji bo ronîkirina kesên biyani lî ser pîrsa kurdan, ev bultenê bî hejmar-hejmar (periyodik) derkeve, heta nîha 2 hejmar hatin weşandin.

HAWAR

Jî aliyê Awê Bali bî navê "Hawar" pirtûkeke helbestan lî Berlina Rojava hat çapkirin. Dî nav rûpelên pirtûkê da gelek helbestên şoreşgerî, we latparêzi û helbestên lî ser pîrsên cure-cure cih girtine.

DIMDIM

Weşanxana "Roja Nû" vê carê romana nîvîskarê nav û deng Erebe Şemî çapkir, romana DIMDIM eva cara pêşîne weki bî tipên latîni dîghêje destê xwendevanan. Çawa tê zanin navero ka vê romanê hîn bûyerên diroki vâ pêk hatiye.

ereb şemo

DIMDIM
roman

STOKHOLM 1983

WEŞANÊN ROJA NÛ

Weşanxana "Roja Nû" çawa tê zanin heta nîha gelek weşanên giranbîha û bî nêrx gîhande destê xwendevanên kurd. Paşî sazûna xwe jî sala 1980'an heta vîrda, weşanxanê 4 diwanên Cigerxwin dane çapkirinê û bî van efrandinên delal va, xwendevanên me gihîştin 4 pirtûkên helbestên Cigerxwin. Jî aliyê din da, weşanxanê çend pirtûkên nîvîskarên Sovyet jî raberi xwendevanan kîr. Vîr şûnda, weşanxana "Roja Nû" hîn weşanên dî bernama xwe da jî wê bîde çapkirinê. Xwendevanên me van efrandinên hêja dîkarin jî vê adrêsa jêr bixwazin: Box 4038-141 04 Huddinge/Sweden.

- 1- Ronak, Diwana 4'an, Cigerxwin, Stockholm 1980
- 2- Zênd-Avîsta, Diwana 5'an, Cigerxwin, Stockholm 1981
- 3- Kîlam û Mîqamêd Cîmeta Kurda, Cemîla Celîl, Stockholm 1982
- 4- Şefağ, Diwana 6'an, Cigerxwin, Stockholm 1982
- 5- Zozan, Casîmê Celîl, Stockholm 1982
- 6- Hêvî, Diwana 7'an, Cigerxwin, Stockholm 1983
- 7- Tarîxa Edebiyata Kurdi I, Prof. Qanadê Kurdo, Stockholm 1983
- 8- Dîmdîm, Erebe Şemî, Stockholm 1983

10 saliya mırına PAPLO NERUDA

Paplo Neruda û Allende

Helbestvanê Şiliyê PAPLO NERUDA, beri 10 salan çû dılovaniya xwe û ser mırına wira 10 sal derbaz bûn. Helbestvanê nav û deng lı hemû cihanê baş hatıbû naskırın û efrandinên wi bı gelek zımanan hatın weşandin.

Paplo Neruda dı sala 1904'an da jı diya xwe bû. Bavê wi dı riya hesın da dıxebiti. Paplo Neruda dı 14 saliya xwe da dıbe berpirsiyarê beşa huner dı rojnema "La Manana". Pirtûka wi, ya pêşın "La Concion de la Fiesta" dı sala 1921'an da hate çapkırın. Paşê wi jı hev xweştır pır helbestên hêja nıvisi, lı Latin Emerikayê navê wi pır belav bû, lı dıji nepakiyê, zordestiyê û hêzên kevneperest dengê Paplo Neruda pır tund û xurt derket. Dı sala 1971'an da jı ber van karên xwe, wi xelata Nobelê gırt û naveki hın jı hêja stend.

Helbestên Paplo Neruda iro bûne kılam-stran lı ser zarê hemû gelên bındest lı Latin Emerikayê, ew zêndiye û dı nav refên tekoşına van gelên mêrxas da dıji. Vê jındari û nemırinê Paplo Neruda helbesteki xwe da xweş diyari me dıke ;

BİRKIRIN NABE !

Wel tu jı mın bıpirsi tu lı kuyi
"Hertım wek berê" ezê bêjım.
Ezê lı ser zınarên ku erd pêçayi deng bıkıım
lı ser çemên dıqşın û wunda dıbın.
Ez tenê wundakırına çıvikan-teyran dızanıım
behra ku lı paş mın dımine
Û yek jı xuşka mıne mezın, dema dıgırı
Ez van dızanıım.
Çıma van welatan bı cuda nav dıkın
Çıma ev rojana, lı pey rojên nûh dımeşın.
Çıne ev şevên tari, berev dıbın devan da
Çıne ev mırı?....

ÇEND STRAN

Berevkar : NAVDAR

EVİN TINİM

HER BÊLİM

Her bêlım bêlım bêlım
Her bêlım lo
Her bêlım bêlım bêlım
Evdalım lo

Her sê malên newalê
Her bêlım lo
Her sê malên newalê
Evdalım lo

Taji berda xezalê
Her bêlım lo
Taji berda xezalê
Evdalım lo

Xwedê hıvza me bıke
Her bêlım lo
Jı tometên mala xalê
Evdalım lo

Her sê malên lı koşkê
Her bêlım lo
Her sê malên lı koşkê
Evdalım lo

Taji berda kewroşkê
Her bêlım lo
Taji berda kewroşkê
Evdalım lo

Xwedê hıvza me bıke
Her bêlım lo
Jı tometên mala xwişkê
Evdalım lo

Her bêlım bêlım bêlım
Her bêlım lo
Her bêlım bêlım bêlım
Evdalım lo

Kur: Keçê dinê lê lê zêran tinım way way
Keç: Kuro dino lo lo te nastinım way way
Kur: Keçê dinê lê lê bazın tinım way way
Keç: Kuro dino lo lo te nastinım way way
Kur: Keçê dinê lê lê fıstan tinım way way
Keç: Kuro dino lo lo te nastinım way way
Kur: Keçê dinê lê lê guhar tinım way way
Keç: Kuro dino lo lo te nastinım way way
Kur: Keçê dinê lê lê qondere tinım way way
Keç: Kuro dino lo lo te nastinım way way
Kur: Keçê dinê lê lê EVİN tinım way way
Keç: Kuro dino lo lo te DISTİNİM way way

SERÊ MALAN

Serê malan darek lê lê darek lê
Dinê malan darek lê lê darek lê
Her malek da yarek lê lê yarek lê
Her xanek da yarek lê lê yarek lê
Serê yarê şarek lê lê şarek lê
Serê yarê şarek lê lê şarek lê

Serê malan gûzek lê lê gûzek lê
Binê malan gûzek lê lê gûzek lê
Her malek da qizek lê lê qizek lê
Her xanek da qizek lê lê qizek lê
Serê qizê zêrek lê lê zêrek lê
Serê qizê zêrek lê lê zêrek lê

Serê malan nokek lê lê nokek lê
Binê malan nokek lê lê nokek lê
Her malek da bûkek lê lê bûkek lê
Her xanek da bûkek lê lê bûkek lê
Serê bûkê mûrek lê lê mûrek lê
Serê bûkê mûrek lê lê mûrek lê

NAZEWICIM

Kaniya mezin pır piçûke
Nazewcım, nazewcım
Keleş gewra te zaroke
Wellehi nazewcım

Par qiz bû, isal bûke
Nazewcım, nazewcım
Derdê mın ewa piçûke
Wellehi nazewcım

Kaniya mezin kaniya cılan
Nazewcım, nazewcım
Teşt û sitıl nava mılan
Wellehi nazewcım

Keçê çavê te kor bıbe
Nazewcım, nazewcım
Mınra heye sebra dılan
Wellehi nazewcım

